

Український державний університет залізничного транспорту

Кафедра фінансів, обліку і аудиту

ОЦІНЮВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ
СТАБІЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Пояснювальна записка і розрахунки
до магістерської кваліфікаційної роботи

МРЕ 278.01.04 ПЗ

Виконала:

студентка групи: 211–ФС–323
спеціальності 072«Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок» (роботу
виконано самостійно, відповідно до
принципів академічної доброчесності)
Гончарова І.Ю.

Керівник: доцент, канд. екон.наук
Карачарова К.А.

Рецензент: професор, доктор екон.наук
Овчиннікова В.О

2025

АНОТАЦІЯ

Дана кваліфікаційна робота включає в себе 105 аркушів пояснювальної записки формату А4, що включає 10 рисунків, 19 таблиць, 63 літературних джерела.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена значним впливом фінансової стабільності підприємств на національну економіку, адже вони є важливими суб'єктами економічної діяльності, забезпечуючи надання суспільно важливих послуг, підтримку критичної інфраструктури та реалізацію національних проектів.

Метою роботи є дослідження теоретичних та прикладних аспектів процесу управління фінансовою стабільністю підприємств.

Об'єктом дослідження є фінансова стабільність підприємства.

Предметом дослідження є процес управління фінансовою стабільністю підприємства.

Під час виконання дипломної роботи застосовувався комплекс загальних та виняткових наукових методів: економіко-статистичний аналіз, фінансовий аналіз, порівняльний аналіз, а також методи моделювання та прогнозування.

Інформаційною базою дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних вчених, підручники, періодичні видання, монографії, наукові статті за темою дослідження та фінансова звітність Державного підприємства «Жовтневе лісове господарство» за період 2021-2023 рр.

Ключові слова: ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ, УПРАВЛІННЯ, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, ФІНАНСОВИЙ СТАН, ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ

ABSTRACT

This qualification paper consists of 105 A4 pages of explanatory notes, including 10 figures, 19 tables, and 63 references.

The relevance of the chosen research topic is due to the significant impact of the financial stability of enterprises on the national economy, because they are important subjects of economic activity, ensuring the provision of socially important services, support of critical infrastructure and the implementation of national projects.

The purpose of the work is to study the theoretical and applied aspects of the process of managing the financial stability of enterprises.

The subject of the study is the process of managing the financial stability of the enterprise.

A complex of general and exceptional scientific methods was used during the completion of the thesis: economic and statistical analysis, financial analysis, comparative analysis, as well as modeling and forecasting methods.

The information base of the research is the works of domestic and foreign scientists, textbooks, periodicals, monographs, scientific articles on the topic of research and financial reporting of the State Enterprise "October Forestry" for the period 2021-2023.

Keywords: FINANCIAL STABILITY, MANAGEMENT, FINANCIAL STABILITY, FINANCIAL CONDITION, BUSINESS ACTIVITY, PROFITABILITY

Український державний університет залізничного транспорту

Факультет економічний

Кафедра фінанси облік і аудит

Освітній рівень: магістр

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»

Освітня програма: «Управління фінансами,
банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри,
професор, д-р екон. наук

 О.Г.Кірдіна
«30» вересня 2024 року

ЗАВДАННЯ НА МАГІСТЕРСЬКУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Гончаровій Ірині Юріївні

- 1 Тема «Оцінювання та управління фінансовою стабільністю підприємства» керівник Карачарова Катерина Анатоліївна, канд. екон. наук, доцент, затверджена розпорядженням по економічному факультету «21» жовтня 2024 року № 27/24
- 2 Строк подання студентом закінченої роботи «10» січня 2025 року.
- 3 Вихідні дані: підібрати законодавчі акти і нормативні документи з теми дипломної роботи; вивчити і узагальнити монографічну, наукову, навчальну літературу щодо теми дипломної роботи; ознайомитися і підібрати сучасні публікації з теми роботи в наукових журналах й інших періодичних виданнях; зібрати, узагальнити, проаналізувати фінансову, статистичну, економічну інформацію про об'єкт дослідження для виявлення сутності і ролі фінансово-економічного аналізу в діяльності підприємства.
- 4 Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) дослідити методичні підходи до оцінки фінансової стабільності державних підприємств; провести аналіз основних фінансових показників досліджуваного підприємства з метою визначення рівня його фінансової стабільності; виявити основні внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на

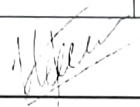
фінансову стабільність державного підприємства; розробити рекомендації щодо підвищення фінансової стабільності підприємства на основі результатів проведеного аналізу.

5 Перелік графічного матеріалу: основні етапи управління довгостроковою фінансовою стабільністю підприємства; показники довгострокової фінансової стабільності підприємства;схема аналізу господарської діяльності підприємства; порівняльний аналіз активу балансу підприємства; структура активів балансу; склад і структура джерел формування оборотних засобів підприємства.

6 Дата видачі завдання «30» вересня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів	Стан виконання етапів	Примітка
Вибір теми та її затвердження	02.10.2024-10.10.2024	
Підбір літератури та статистичних матеріалів	11. 10.2024-17.10.2024	
Консультація з керівником щодо організації роботи	18.10.2024-26.10.2024	
Огляд джерел інформації	27.10.2024-31.10.2024	
Написання чернетки першого розділу дипломної роботи	01.11.2024-07.11.2024	
Аналітична обробка інформації та написання чернетки другого розділу роботи	08.11.2024-15.11.2024	
Обробка матеріалу для написання аналітичних розрахунків третього розділу роботи	16.11.2024-27.11.2024	
Аналітична обробка інформації та написання висновків до третього розділу роботи та висновків до всієї роботи	01.12.2024-27.12.2024	
Перед захист на кафедрі. Кінцеве оформлення роботи	10.01.2025	

Студент Гончарова І.Ю.

Керівник Карачарова К.А.

Зміст

Вступ	7
1 Теоретичні основи управління фінансовою стабільністю підприємства	10
1.1 Економічна сутність фінансової стабільності та стійкості	10
1.2 Система управління фінансовою стабільністю підприємства	14
1.3 Методичні підходи до оцінки стану фінансової стабільності підприємства	21
Висновки до першого розділу	40
2 Діагностика фінансової стабільності ДП «Жовтнєве лісове господарство»	42
2.1 Загальна характеристика ДП «Жовтнєве лісове господарство»	42
2.2 Аналіз фінансової стабільності підприємства	50
2.3 Оцінка ризиків і їх вплив на фінансову стабільність підприємства	61
Висновки до другого розділу	63
3 Шляхи поліпшення фінансової стабільності ДП «Жовтнєве лісове господарство»	65
3.1 Проблеми управління фінансовою стабільністю підприємства та шляхи їх вирішення	67
3.2 Удосконалення процесу управління фінансовою стабільністю підприємства	75
3.3 Аналіз ефективності впровадження запропонованих заходів з управління фінансовою стабільністю підприємства	84
Висновки до третього розділу	91
Висновки	93
Список використаних джерел	96
Додатки	103

					МРЕ.278.01.04 ПЗ			
Зм..	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата	Оцінювання та управління фінансовою стабільністю підприємства			
Розробив	Гончарова І.Ю.							
Перевірив	Карачарова К				Літ.		Аркуш	Аркушів
							6	105
Н. Контр.	Тройнікова О.				УкрДУЗТ			
Затверд.	Кірдіна О.Г.							

Вступ

У сучасних економічних умовах, що характеризуються глобальними змінами та нестабільністю, особливої ваги набуває питання забезпечення фінансової стабільності державних підприємств. В умовах постійних економічних трансформацій та зростання вимог до ефективності державного управління, стабільність фінансового стану таких підприємств є запорукою їх ефективного функціонування та виконання стратегічно важливих завдань.

Актуальність цієї теми зумовлена значним впливом фінансової стабільності державних підприємств на національну економіку, адже вони є важливими суб'єктами економічної діяльності, забезпечуючи надання суспільно важливих послуг, підтримку критичної інфраструктури та реалізацію національних проектів.

На тлі сучасних економічних викликів, таких як зростання конкуренції, зміни в регуляторній політиці, а також наслідки світових економічних криз, дослідження фінансової стабільності державних підприємств стає особливо актуальним. Це дозволяє не лише зрозуміти поточний стан підприємства, але й виявити основні чинники ризику та розробити рекомендації для підвищення його фінансової стійкості.

Теоретичну основу дослідження склали праці вітчизняних та зарубіжних вчених Ю. П. Воскобійника, І. Є. Давидовича, Ю. М. Великого, Т. Г. Маренич, О. В. Гаврильченко, Л. В. Нападовської, Ф. Ф. Бутинця, Г. О. Партин, А. М. Турило та інші. У дослідженні також використано матеріали Державного комітету статистики України, відповідні законодавчі акти України, спеціальну літературу з економіки, бізнес-адміністрування, бухгалтерського обліку та менеджменту, звітні дані досліджуваних підприємств за 2019–2023 рр., матеріали періодичних видань та власні спостереження автора.

Метою роботи є дослідження теоретичних та прикладних аспектів

процесу управління фінансовою стабільністю підприємств.

Цілю внутрішнього аналізу з позиції цієї теми є забезпечення планомірного надходження грошових коштів і розміщення їх таким чином, щоб створити умови для підвищення ступеня фінансової стабільності. Зовнішній аналіз здійснюється інвесторами, постачальниками, тому аналіз ступеня фінансової стабільності забезпечує зменшення ризику втрат. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- провести теоретичний аналіз сутності фінансової стабільності підприємства та її основних характеристик;

- дослідити методологічні підходи до оцінки фінансової стабільності державних підприємств;

- провести аналіз основних фінансових показників досліджуваного підприємства з метою визначення рівня його фінансової стабільності;

- виявити основні внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на фінансову стабільність державного підприємства;

- розробити рекомендації щодо підвищення фінансової стабільності підприємства на основі результатів проведеного аналізу;

- оцінити ефективність запропонованих заходів та їх вплив на загальний фінансовий стан підприємства.

Об'єктом дослідження є фінансова стабільність підприємства.

Предметом дослідження є процес управління фінансовою стабільністю підприємства.

Наукова новизна даного дослідження полягає в розробці та впровадженні нових підходів до оцінки та зміцнення фінансової стабільності державних підприємств.

Методологічною основою роботи є сучасні наукові підходи до аналізу фінансової стабільності, що базуються на поєднанні кількісних та якісних методів дослідження. У ході роботи використовувалися такі методи, як економіко–статистичний аналіз, фінансовий аналіз, порівняльний аналіз, а також методи моделювання та прогнозування фінансового стану підприємства.

Практична значущість дослідження полягає в можливості використання його результатів для розробки стратегічних і тактичних рішень, спрямованих на підвищення фінансової стабільності державних підприємств. Запропоновані у роботі рекомендації можуть бути використані як основа для розробки фінансової стратегії державного підприємства та для оптимізації його діяльності в умовах економічної невизначеності.

Магістерська робота складається з трьох розділів. У першому розділі розглянуто теоретико–методологічні основи фінансової стабільності підприємства. Другий розділ присвячений аналізу фінансового стану досліджуваного державного підприємства та оцінці його стабільності. У третьому розділі розроблено рекомендації щодо підвищення фінансової стабільності підприємства на основі результатів аналізу.

1 Теоретичні основи управління фінансовою стабільністю підприємства

1.1 Економічна сутність фінансової стабільності та стійкості

У працях зарубіжних і вітчизняних економістів досліджено широке коло питань, пов'язаних з аналізом фінансового стану підприємств, його оцінкою та управлінням. Методичні основи кількісного виміру та оцінки фінансового стану підприємств і трактування його сутності зафіксовано також і в нормативних актах відповідних міністерств (відомств).

Водночас маємо великі розбіжності у трактуванні науковцями й практиками поняття "фінансовий стан підприємства", складу показників, що його визначають, та їхніх критеріальних значень. Брак уніфікації, з одного боку, ускладнює навчальний процес, адже студентам важко зорієнтуватися у правильному трактуванні цього поняття, а з другого боку — не дає змоги однозначно оцінювати реальний фінансовий стан підприємства. У згаданих розробках дедалі більше закріплюються відмінності в розумінні "фінансового стану підприємства" або повторюються трактування, зроблені раніше, що й зумовлює необхідність уточнення поняття "фінансовий стан підприємства" та показників, що його визначають [1, с.23].

Спробуємо шляхом аналізу публікацій та нормативних актів віднайти найбільш повне і адекватне визначення поняття „фінансовий стан”, яке б детально розкривало суть категорії.

Типовим на нашу думку є визначення даного поняття у нормативних положеннях. Так, Положенням про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затвердженим наказом Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України № 49/121 від 26 січня 2019 року, визначено "фінансовий стан підприємства" як

сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, реальні й потенційні фінансові можливості підприємств [1]. У цьому трактуванні знаходять відображення характеристики, що є найвагомішими у визначенні сутності фінансового стану — спроможність підприємств фінансувати різні види діяльності.

Для узагальнення різних визначень, зроблених вченими—економістами щодо розуміння ними сутності поняття "фінансовий стан підприємства", розглянемо їхню еволюцію відповідно до становлення та розвитку навчального курсу "фінансового аналізу".

Так, Е.А. Маркар'ян та Г.П. Герасименко у книзі "Фінансовий аналіз" визначають це поняття так: "Фінансовий стан підприємства — це сукупність показників, які відображають його спроможність погасити свої боргові зобов'язання" [1]. Таке визначення не розкриває економічну сутність цього поняття, а вказує лише на одну із його характеристик — відповідний рівень показника ліквідності.

Досить звужене визначення поняття "фінансовий стан підприємства", на нашу думку, знаходимо у А.І. Ковальова і В.П. Привалова. Вони розуміють фінансовий стан підприємства як сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [1]. Слід зауважити, що фінансовий стан підприємства — це не сукупність показників, за їх допомогою він лише кількісно вимірюється.

Отже, на нашу думку, автор вказує радше на інструментарій виміру фінансового стану підприємства, що, безумовно, є важливим для його оцінки. Низка авторів при визначенні поняття "фінансовий стан підприємства" першою ознакою, як і в згаданій вище методиці, зважають його комплексність, яка, на наш погляд, як було сказано, не є визначальною.

Зокрема найповніше визначення поняття "фінансового стану підприємства" наведено у фінансовому словнику—довіднику за редакцією М.Я. Дем'яненка, де серед його характеристик на перший план виступає якісна сторона діяльності підприємства. "Фінансовий стан — це комплексне поняття,

що відображає якісну сторону його виробничої та фінансової діяльності та є результатом реалізації усіх елементів зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства. Він характеризується системою показників, які відображають стан капіталу в процесі його кругообігу, здатність розраховуватися за своїми зобов'язаннями і забезпечувати ефективно фінансування своєї виробничої діяльності на певний момент часу"

Порівняння визначень цього поняття різними авторами та їх критична оцінка дає підстави дійти висновку, що "фінансовий стан підприємства" об'єктивно формується в системі зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства і його слід розуміти насамперед як фінансову спроможність підприємства.

Отже, на нашу думку, фінансовий стан підприємства — це реальна (на фіксований момент часу) і потенційна фінансова спроможність підприємства забезпечити певний рівень фінансування поточної діяльності, саморозвитку та погашення зобов'язань перед підприємствами й державою. Кількісно він вимірюється системою показників, на підставі яких здійснюється його оцінка.

Визначившись з категорією „фінансовий стан”, перейдемо до безпосереднього вивчення суті і значення аналізу фінансового стану підприємств.

Перехід підприємств на ринкові умови роботи винятково гостро поставив питання стійкості фінансового стану. Підприємство, як правило, здійснює оцінку свого фінансового стану з метою виявлення резервів підвищення ліквідності, платоспроможності та прибутковості, розробки прогнозів фінансового стану на перспективу чи його оздоровлення

Оцінка фінансового стану передбачає використання методології і інструментарію фінансового аналізу. Сам термін „фінансовий аналіз” свідчить про спрямованість даного виду аналізу на дослідження фінансів підприємства, точніше, його фінансовий стан. Основною метою такого аналізу є одержання максимальної кількості інформації, яка об'єктивно і точно дає змогу оцінити фінансовий стан підприємства, зміни в структурі активів і пасивів, у

розрахунках з дебіторами і кредиторами, і відпрацювати достовірні припущення й заходи для поліпшення фінансових умов діяльності підприємства [2,с.75].

Лахтіонова Л.А. однією з причин нинішнього важкого фінансового стану багатьох підприємств вважає слабе економічне обґрунтування рішень, які приймаються, і майже повна відсутність аналізу їх впливу на рівень фінансової стійкості підприємств [3,с.37]. Отже, використання сучасних методів фінансового аналізу в розв'язанні конкретних проблем суб'єктів підприємства набуває особливої гостроти.

Необхідність і практична значимість систематичної оцінки фінансового стану підприємств не викликає сумнівів – вважає Царенко О.М. – адже на теперішній час фінансовий аналіз як важливий елемент аналітичної роботи стає одним з головним інструментом управління діяльністю підприємств [4, с.37].

Історія становлення аналізу фінансового стану досить тривала. Ще Евклід за 300 років до нової ери згадував у своїх працях про подібний аналіз [97].

Науковцями досліджено, що аналіз був складовою системи обліку та контролю в лісогосподарських маєтках у феодальній Британії (XII ст.). Родоначальником систематизованого економічного аналізу як елемент бухгалтерського обліку вважається француз Жак Саварі (1622–1680). Ідеї Саварі були поглиблені у XIX ст. італійським бухгалтером Джузеппе Чербоні (1827–1917). Наприкінці XIX – на початку XX століття в обліку з'явилося поняття „балансознавство”, воно розвивається за трьома основними напрямками: економічний аналіз балансу, комерційний аналіз балансу, популяризація знань про баланс серед користувачів. У цей же період набуває активного розвитку наука про комерційні розрахунки. Саме аналіз балансу та комерційні розрахунки склали суть фінансового аналізу [3,с.53].

Перші моделі вимірювання та оцінки результатів діяльності підприємства які з'явилися у 20–х роках і згодом поширилися практично у всіх країнах з ринковою економікою, були досить простими для розрахунку і будувалися лише на фінансових показниках. [5, с.9].

В окрему науку фінансовий аналіз у США виділився на початку 90-х років XIX століття. В подальшому зусилля фінансових аналітиків були зосереджені на різних аспектах. Є. Брігхем виділяє такі етапи становлення фінансового аналізу у XX ст.: „Під час депресії 30-х років акцент змістився у галузь банкрутства та реорганізації, ліквідність акцій та регулювання ринку цінних паперів. ... наприкінці 50-х років з’явився напрям теоретичного аналізу, і у фінансовому менеджменті почали концентрувати свою думку на прийнятті управлінських рішень щодо вибору активів і пасивів так, щоб максимізувати прибутковість фірми. Зосередження уваги на розв’язанні прибутковості тривала до 90-х років. Двома найважливішими тенденціями 90-х років можна вважати зростання глобалізації бізнесу та збільшення можливостей використання комп’ютерних технологій”. Отож світові тенденції в галузі фінансового аналізу зумовлюються самим життям. Нажаль, вітчизняні фінансові аналітики, в силу відомих обставин, протягом століття були відокремлені від цих тенденцій [6,с.149].

Сьогодні розроблено безліч методик вивчення фінансового стану підприємств. Аналіз вітчизняних і закордонних літературних джерел дав змогу виокремити такі методи: коефіцієнтний; комплексний; інтегральний; беззбитковий; рівноважний, кластерний або багатовимірний , евристичний, діагностичний, рейтинговий. Також відомо, що в міжнародній практиці для оцінки фінансового стану підприємств широко використовують математичні моделі такі як моделі Альтмана, Таффлера, Ліса, Чессера.

1.2 Система управління фінансовою стабільністю підприємства

Аналіз фінансового стану – це частина загального аналізу господарської діяльності підприємства, який складається з двох взаємопов’язаних розділів: фінансового та управлінського аналізу (рисунки 1.1) [9, с. 11–15].

Рисунок 1.1 – Схема аналізу господарської діяльності підприємства

Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо–господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [40, с. 282–283]. Саме цим зумовлюється необхідність і практична значущість систематичного оцінювання фінансового стану підприємства.

Отже, фінансовий стан – це одна з найважливіших характеристик діяльності кожного підприємства.

Під фінансовим станом підприємства розуміють його спроможність фінансувати свою діяльність. Він характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, доцільністю їх розміщення та ефективного використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними та фізичними особами, платоспроможністю та фінансовою стійкістю [41, с. 409]. Тобто фінансовий стан – це рівень збалансованості окремих структурних елементів активів і пасивів, а також рівень ефективності їх використання. Оптимізація фінансового стану є однією з головних умов успішного розвитку підприємства в майбутньому періоді. Водночас кризовий фінансовий стан підприємства свідчить про загрозу його можливого банкрутства [22, т. 2, с. 476].

Аналіз фінансового стану підприємства показує, за якими конкретними напрямками потрібно проводити аналітичну роботу, дає можливість виявити найважливіші аспекти та найслабші позиції у фінансовому стані даного підприємства. Згідно з цим результати фінансового аналізу дають відповіді на питання, які найважливіші засоби поліпшення фінансового стану конкретного підприємства в конкретний період його діяльності.

Отже, фінансовий стан – найважливіший показник економічної діяльності підприємства, що характеризує його ділову активність і надійність. Він визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал у діловому співробітництві, оцінює, якою мірою гарантовані економічні інтереси самого підприємства та його партнерів із фінансових та інших відносин [42, с. 4–11].

Систематичний аналіз фінансового стану підприємства, його платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості необхідний тому, що доходність будь-якого підприємства, розмір його прибутку значною мірою залежать від його платоспроможності. Жоден власник (незалежно від форми власності) не повинен нехтувати потенційними можливостями збільшення прибутку (доходу) фірми, які можна виявити тільки на підставі своєчасного й

об'єктивного аналізу фінансового стану підприємств. Ураховують фінансовий стан підприємства і банки, визначаючи режим його кредитування та диференціацію відсоткових ставок.

Фінансовий стан підприємства може бути стійким, нестійким і кризовим [41, с. 409–410]. Він характеризується системою показників, які відображають процес формування і використання фінансових ресурсів підприємства. У ринковій економіці фінансовий стан підприємства – це, по суті, кінцеві результати його діяльності [43, с. 277]. Крім того, фінансовий стан суб'єкта господарювання – це характеристика його фінансової конкурентоспроможності (тобто плато–, кредитоспроможності), використання фінансових ресурсів і капіталу, виконання зобов'язань перед державою та іншими суб'єктами господарювання [44, с. 411].

Отже, метою фінансового аналізу є всебічна оцінка фінансового стану підприємства, його ділової активності задля пошуку резервів підвищення рентабельності виробництва і зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи підприємства і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими установами [40, с. 283]; розроблення найвірогідніших передбачень і прогнозів майбутніх умов функціонування підприємства [45, с. 7–10]; визначення доходності фірми для порівняння її з аналогічним показниками інших підприємств чи оцінка підприємства з точки зору його ринкової вартості [46, с. 11]; своєчасного виявлення та усунення недоліків у фінансовій діяльності для пошуку шляхів поліпшення фінансового стану підприємства та його платоспроможності [41, с. 410]; виявлення змін у фінансовому стані в просторово–часовому розрізі, визначення основних факторів, які впливають на фінансовий стан підприємства, прогнозування основних тенденцій у фінансовому стані [47, с. 54–59].

У кожного аналітика своя мета. Інвестори цікавляться насамперед рівнем та стабільністю доходів за акціями, тобто прибутковістю (рентабельністю) корпорацій, кредитори – її ліквідністю, менеджери – доходністю різних видів активів та ефективністю управління ними. Для якісного планування та

контролю вони повинні реально оцінювати стан фінансів фірми й можливості впливу на нього (рисунк 1.2).

Рисунок 1.2– Схема аналізу фінансового стану підприємства

Для досягнення мети фінансового аналізу мають бути вирішені такі основні завдання:

- оцінка рентабельності підприємства;
- аналіз фінансової стійкості підприємства;
- об’єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства оборотними коштами;

- оцінка конкурентоспроможності підприємства;
- аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів;
- визначення ефективності використання фінансових ресурсів [4, с. 283–284];
- загальна оцінка фінансового стану і факторів його зміни;
- вивчення співвідношення між джерелами оборотних коштів, їх розміщення і ефективністю використання;
- дотримання підприємством фінансової, розрахункової і кредитної дисципліни;
- визначення ліквідності та фінансової стійкості підприємства;
- довго– і короткострокове прогнозування стійкості фінансового стану (рисунки 1.3).

Для розв’язання цих завдань вивчаються:

- наявність, склад і структура оборотних коштів підприємства, причини та наслідки їх зміни;
- наявність, склад і структура джерел власних коштів підприємства, причини і наслідки їх змін;
- стан, структура і зміни довгострокових активів;
- наявність, структура поточних активів у сферах виробництва і обігу, причини та наслідки їх змін;
- платоспроможність і фінансова гнучкість;
- ефективність використання активів;
- окупність інвестицій.

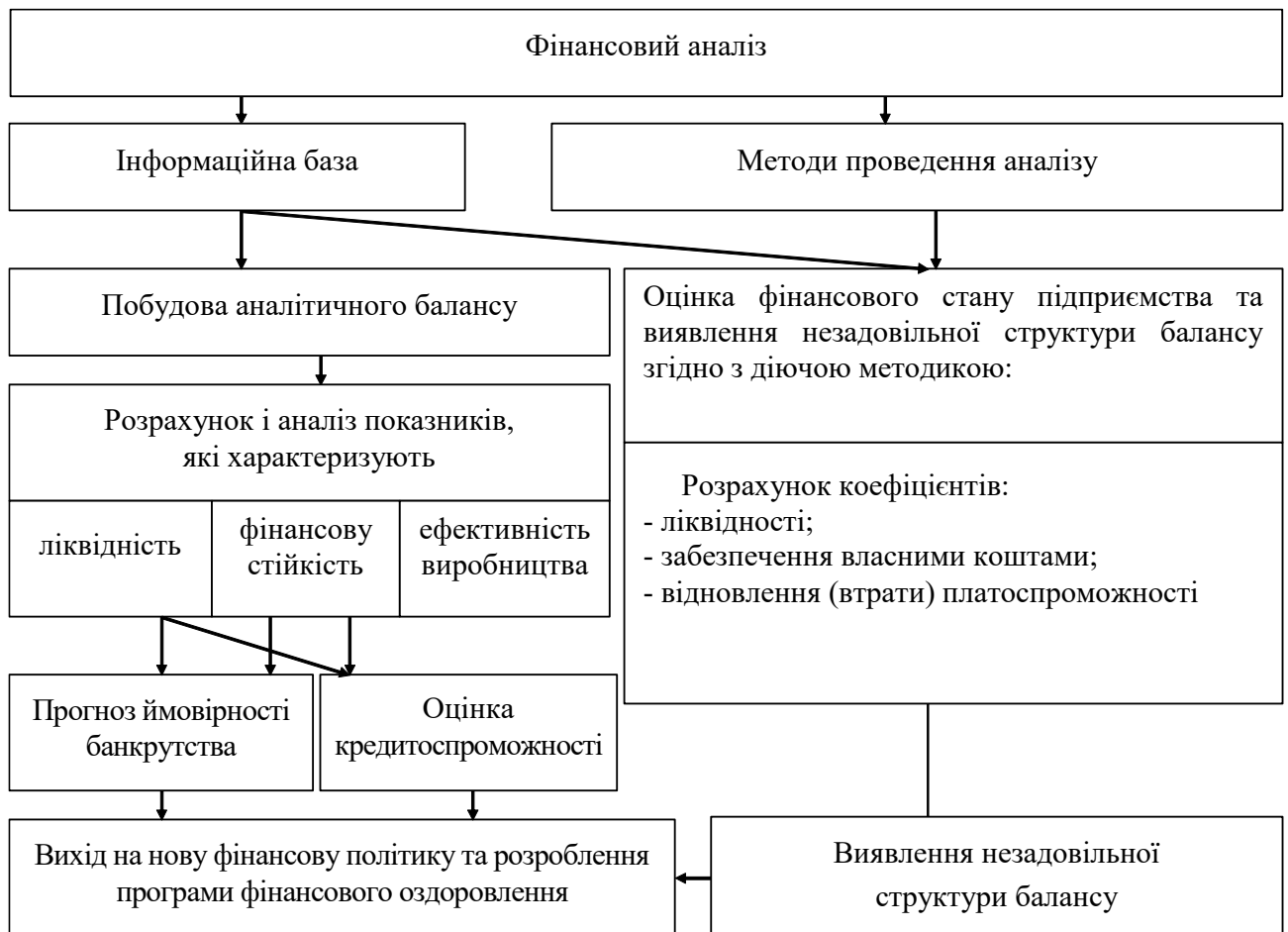

Рисунок 1.3 – Схема проведення робіт з аналізу фінансового стану підприємства

Фінансовий стан підприємства може бути оцінений з різним ступенем деталізації залежно від цілей аналізу, існуючої інформації, програмного, технічного та кадрового забезпечення. Найбільш доцільним є виділення процедур експрес-аналізу та поглибленого фінансового стану.

Загальні показники характерні для всіх галузей економіки, специфічні – використовуються в окремих галузях.

Первинні показники формуються безпосередньо за даними обліку планової інформації, похідні – розраховуються на базі первинних даних. Синтетичні (інтегральні) показники дають узагальнюючу характеристику складних економічних явищ: прибутку, собівартості та іншого.

Натуральні показники відбивають величину явища у фізичних величинах (вагових, лінійних, об'ємних), вартісні – величину складних явищ у грошовому вимірі.

Абсолютні показники – це вартісні, натуральні, трудові чи умовні вимірювачі; відносні – це відношення одного показника до одного показника до іншого: коефіцієнти, індекси, відсотки. Вони характеризують ступінь зміни явища (процесу) чи його результату в часі, просторі, структуру показників, що вивчаються, її частоту та інтенсивність.

1.3 Методичні підходи до оцінки стану фінансової стабільності підприємства

Оцінювання фінансової стійкості підприємства передбачає проведення об'єктивного аналізу величини та структури активів і пасивів підприємства і визначення на цій основі його фінансової стабільності і незалежності, а також аналізу відповідності фінансово–господарської діяльності підприємства цілям його статутної діяльності.

Фінансово стійким є такий господарський суб'єкт, котрий за рахунок власних коштів покриває кошти, вкладені в активи (основні засоби, нематеріальні активи, оборотні кошти), не допускає невиправданої дебіторської та кредиторської заборгованості і розраховується за своїми зобов'язаннями в зазначений термін [44, с. 317–318].

На фінансову стійкість підприємства впливають такі фактори:

- стан підприємства на товарному ринку;
- виробництво якісної продукції;
- становище підприємства в діловому співробітництві;
- залежність підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів;
- наявність неплатоспроможних дебіторів;
- ефективність господарських і фінансових операцій.

Фінансова стійкість є відображенням стабільного перевищення доходів над витратами, забезпечує вільне маневрування грошовими коштами підприємства та завдяки ефективному їх використанню сприяє безперервному

процесу виробництва і реалізації продукції.

Для визначення рівня фінансової стійкості підприємства необхідний аналіз:

- складу і розміщення активів господарського суб'єкта;
- динаміки і структури джерел фінансових ресурсів;
- наявності власних оборотних коштів;
- кредиторської заборгованості;
- наявності і структури оборотних коштів;
- дебіторської заборгованості;
- платоспроможності.

Недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства і відсутності у нього коштів для розвитку виробництва і взагалі діяльності господарюючого об'єкта. Надлишкова фінансова стійкість також негативно впливає на виробничо–господарську діяльність, оскільки виступає гальмом її розвитку, збільшуючи затрати підприємства надлишковими запасами і резервами.

Фінансова стійкість повинна характеризуватися таким станом фінансових ресурсів, який би відповідав вимогам ринку і водночас задовольняв потреби розвитку підприємства.

Значення і сутність фінансової стійкості яскраво відображаються в її показниках. Розрізняють абсолютні і відносні показники фінансової стійкості. До абсолютних показників фінансової стійкості відносяться такі групи показників:

– які характеризують джерела формування запасів і затрат, що відображають різний ступінь охоплення різних видів джерел:

1) наявність власних оборотних коштів (K_{BO}) – характеризує чистий оборотний капітал. Наявність власних оборотних коштів за формою балансу розраховується як різниця між оборотними активами та поточними зобов'язаннями, тобто від підсумку розділу II активу балансу (II р. АБ) треба відняти підсумок розділу IV пасиву балансу (IV р. ПБ):

$$K_{BO} = IIp.AB - IVp.ПБ ; \quad (1.1)$$

2) наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і затрат ($K_{ВДП}$). Отримується шляхом додавання до власних оборотних коштів величини довгострокових пасивів (III розділ пасиву балансу):

$$K_{ВДП} = K_{BO} + IIIp.ПБ ; \quad (1.2)$$

3) загальна величина основних джерел формування запасів і затрат ($K_{заг}$). Розраховується додаванням до власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і затрат суми короткострокових кредитів і позикових коштів (за виключенням позик, не погашених у термін):

$$K_{заг} = K_{ВДП} + K_{КПК} , \quad (1.3)$$

де $K_{КПК}$ – короткострокові кредити і позикові кошти (за виключенням позик, не погашених у термін).

– показники забезпеченості запасів і затрат джерелами їх формування:

1) надлишок (+) або нестача (–) власних оборотних коштів (ΔK_{BO}):

$$\Delta K_{BO} = K_{BO} - 33 , \quad (1.4)$$

де 33 – запаси і затрати (сума рядків 100–140 розділу II активу балансу);

2) надлишок (+) або нестача (–) власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і затрат ($\Delta K_{ВДП}$):

$$\Delta K_{ВДП} = K_{ВДП} - 33 ; \quad (1.5)$$

3) надлишок (+) або нестача (–) загальної величини основних джерел формування запасів ($\Delta K_{заг}$):

$$\Delta K_{\text{заг}} = K_{\text{заг}} - 33 \quad (1.6)$$

Для нормальної життєдіяльності підприємство повинно обов'язково мати власні оборотні кошти. При цьому, відповідно до забезпеченості запасів згаданими вище варіантами фінансування можливі чотири типи фінансової стійкості:

– абсолютна стійкість – для забезпечення запасів і затрат достатньо власних обігових коштів; платоспроможність підприємства гарантована:

$$33 < K_{\text{ВО}};$$

– нормальна стійкість – для забезпечення запасів і затрат, крім власних обігових коштів, залучаються довгострокові кредити та позики; платоспроможність підприємства гарантована:

$$33 < K_{\text{ВО}} + K_{\text{ДП}},$$

де $K_{\text{ДК}}$ – довгострокові кредити та позики;

– нестійкий фінансовий стан – для забезпечення запасів і затрат, крім власних обігових коштів і довгострокових кредитів та позик, залучаються короткострокові кредити і позики; платоспроможність підприємства порушена, але її можна виправити:

$$33 < K_{\text{ВО}} + K_{\text{ВДП}} + K_{\text{КК}},$$

де $K_{\text{КК}}$ – короткострокові кредити і позики.

– кризовий фінансовий стан – для забезпечення запасів і затрат не вистачає джерел їх формування; підприємству загрожує банкрутство. Керівництву підприємства необхідно негайно з'ясовувати причини такого стану, розробляти заходи щодо відтворення фінансової стійкості:

$$33 > K_{BO} + K_{ВДП} + K_{KK}.$$

Поряд з абсолютними показниками фінансової стійкості доцільно розраховувати також сукупність відносних аналітичних показників – коефіцієнтів фінансової стійкості [20, с.87–98].

Існує великий перелік коефіцієнтів фінансової стійкості. До основних можна віднести:

- коефіцієнт автономії;
- коефіцієнт фінансової стійкості;
- коефіцієнт маневреності власного капіталу;
- коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами.

Коефіцієнт автономії характеризує незалежність фінансового стану підприємства від залучених джерел. Він показує частку власних коштів у загальній сумі джерел і визначається за формулою:

$$K_a = \frac{BK}{ПБ}, \quad (1.7)$$

де K_a – коефіцієнт автономії (фінансової незалежності);

БК – власний капітал (підсумок розділу I пасиву балансу);

ПБ – підсумок пасиву балансу.

Зниження коефіцієнта нижче 50% є критичним для підприємства. Збільшення коефіцієнта свідчить про зростання фінансової незалежності й зниження ризику фінансових ускладнень.

Коефіцієнт фінансової стійкості показує частку стабільних (довгострокових) джерел фінансування в їх загальному обсязі:

$$K_c = \frac{BK + ДЗ}{ПБ}, \quad (1.8)$$

де K_c – коефіцієнт фінансової стійкості;

ДЗ – довгострокові зобов'язання

Для підприємства бажано мати цей коефіцієнт в межах 85–90%.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує частку власного капіталу, яка вкладена в мобільні (оборотні) активи:

$$K_{MBK} = \frac{\sum K_{BO}}{BK}, \quad (1.9)$$

де K_{MBK} – коефіцієнт маневреності власного капіталу;

$\sum K_{BO}$ – сума власних оборотних коштів

Для покращення фінансової стійкості бажане незначне зростання додатного значення цього коефіцієнта.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами показує частку оборотних активів, яка фінансується за рахунок власного капіталу:

$$K_{OK} = \frac{\sum K_{BO}}{OA}, \quad (1.10)$$

де K_{OK} – коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними;

OA – оборотні активи.

Для покращення фінансової стійкості також бажане зростання додатного значення цього коефіцієнта.

Для стабілізації фінансової стійкості підприємства, виходу підприємства з кризового фінансового стану необхідно:

- збільшити частку власних оборотних коштів в оборотних активах;
- додатково залучити позикові кошти;
- знизити залишки товарно–матеріальних цінностей через реалізацію малорухомих запасів чи запасів, які не використовуються у виробництві [48, с. 220–221].

В ринкових умовах господарювання ліквідність і платоспроможність підприємства вважається однією з найважливіших характеристик їх діяльності. Вона визначає не тільки взаємовідносини підприємства з партнерами,

суб'єктами фінансового ринку, державою, а й його успішне функціонування чи банкрутство. Результати аналізу ліквідності та платоспроможності цікавлять перш за все кредиторів підприємства, оскільки це дає відповідь на питання про його здатність погасити свої зобов'язання.

Платоспроможність – це можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання. При дослідженні поточної платоспроможності порівнюються суми платіжних засобів підприємства із строковими зобов'язаннями. До платіжних засобів відносяться: грошові кошти, короткострокові цінні папери (які можуть бути швидко реалізовані і перетворені в гроші) та частина дебіторської заборгованості щодо якої є впевненість у надходженні. До складу строкових зобов'язань включаються поточні пасиви, короткострокові кредити банків, кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, бюджету тощо.

Перевищення платіжних засобів над строковими зобов'язаннями свідчить про платоспроможність підприємства. Для проведення такого розрахунку використовується бухгалтерський баланс. Неплатоспроможність підприємства можна визначити і візуально: відсутність грошей на розрахунковому та інших рахунках в банку, наявність прострочених кредитів банку, позик, заборгованості фінансовим органам, тривале порушення термінів виплати заробітної плати тощо.

Основними причинами неплатоспроможності можуть бути:

- помилки в розрахунках планових обсягів виробництва і реалізації продукції, її собівартості;
- невиконання планових завдань виробництва і реалізації продукції, порушення її структури та асортименту, зниження якості;
- підвищення собівартості продукції;
- в умовах конкуренції втрата каналів реалізації і постійних покупців, замовників;
- неплатоспроможність самих покупців і замовників з різних на це причин;

- невиконання плану прибутку і нестаток власних джерел фінансування підприємства;
- інфляційні процеси і податкова політика;
- значне відволікання коштів у дебіторську заборгованість та у надлишкові виробничі запаси;
- низьке обертання оборотного капіталу.

Ліквідність – це здатність підприємства розраховуватися за своїми поточними зобов'язаннями шляхом перетворення активів на гроші.

Ліквідність розглядають з двох позицій:

- як час, необхідний для продажу активу;
- як суму, одержану від продажу активу.

Тому, ліквідність – це здатність підприємства перетворювати свої активи в гроші для покриття своїх необхідних платежів в міру настання їх строків та швидкість здійснення цього.

Отже, поняття платоспроможності та ліквідності підприємства дуже близькі.

Підприємство, поточний капітал якого складається переважно із грошових коштів, короткострокової дебіторської заборгованості, як правило, вважається більш ліквідним, ніж підприємство, поточні активи якого складаються переважно із запасів.

Наслідками низького рівня ліквідності є нездатність підприємства сплатити свої поточні борги і зобов'язання, що веде, в свою чергу, до обов'язкового продажу довгострокових фінансових вкладень та активів і, в найгіршому випадку, – до зниження доходності, до неплатежів і банкрутства.

Важкі наслідки з причини низької ліквідності або її відсутності у клієнта (юридичної особи) мають і кредитори, оскільки відбувається затримання сплати процентів і суми боргу, в крайньому випадку – часткова або повна втрата неповернутого боргу.

Основне завдання аналізу ліквідності балансу – перевірити здатність підприємства розраховуватися за зобов'язаннями власним майном у визначені

періоди часу. Ліквідність балансу визначається ступенем покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких у кошти відповідає терміну погашення зобов'язань. Чим швидше той чи інший вид активу може набрати грошової форми, тим вища його ліквідність. Абсолютну ліквідність мають грошові кошти.

Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні статей активу зі статтями пасиву. У бухгалтерському балансі в активі засоби підприємства групуються за ступенем зростання їх ліквідності, в пасиві зобов'язання розміщені у міру скорочення термінів (посилення, підвищення строковості) їх погашення. Якщо при такому порівнянні активів вистачає, то баланс ліквідний і підприємство платоспроможне, і навпаки.

Усі активи підприємства залежно від ступеня їх ліквідності, тобто від здатності та швидкості перетворення в грошові кошти, можна умовно поділити на такі групи:

- найбільш ліквідні активи (A_1) – це суми грошових коштів підприємства на поточному, валютному та інших рахунках, у касі, короткострокові фінансові вкладення (цінні папери), які можуть бути використані для здійснення поточних розрахунків негайно;

- активи, що швидко реалізуються (A_2) (активи, для перетворення яких у наявні кошти потрібний визначений час) – це дебіторська заборгованість, платежі по якій очікуються протягом 12 місяців після звітної дати, та інші оборотні активи. Ліквідність цих активів різна і залежить від суб'єктивних та об'єктивних факторів: кваліфікації фінансових робітників, взаємовідносин підприємства з платниками та їх платоспроможності, умов надання кредитів покупцям, організації вексельного обігу тощо;

- активи, що повільно реалізуються (A_3) (найменш ліквідні оборотні активи) – запаси і витрати. Ліквідність цієї групи залежить від своєчасності відвантаження продукції, швидкості і правильності оформлення банківських документів, швидкості платіжного документообороту в банку, від якості й попиту на продукцію, її конкурентоспроможності, платоспроможності

покупців, форми розрахунків тощо;

- активи, що важко реалізуються (A_4) – це активи, призначені для використання в господарській діяльності протягом тривалого періоду часу. В цю статтю можна включити статті розділу I активу балансу «Необоротні активи».

Пасиви балансу залежно від ступеня зростання строків погашення зобов'язань групуються так:

- найбільш строкові зобов'язання (Π_1) – це кредиторська заборгованість, позики для працівників, інші короткострокові пасиви;
- короткострокові пасиви (Π_2) – це короткострокові кредити банків та інші позики, що підлягають погашенню протягом 12 місяців після звітної дати;
- довгострокові пасиви (Π_3) – це довгострокові кредити банків, позикові кошти та інші довгострокові пасиви;
- постійні пасиви (Π_4) – це власний капітал підприємства – статті розділу I пасиву балансу.

Підприємство вважається ліквідним, якщо його поточні активи перевищують короткострокові зобов'язання.

Підприємство може бути ліквідним в більшій або меншій мірі, або у нього взагалі може бути відсутня ліквідність. Для оцінки реального ступеня ліквідності підприємства спочатку необхідно здійснити аналіз ліквідності балансу.

Для визначення ліквідності балансу необхідно порівняти підсумки з кожної групи активів і пасивів. Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються умови:

$$A_1 \geq \Pi_1; A_2 \geq \Pi_2; A_3 \geq \Pi_3; A_4 \leq \Pi_4.$$

Якщо виконуються перші три нерівності, тобто поточні активи перевищують зовнішні зобов'язання підприємства, то обов'язково виконується остання нерівність. Це означає наявність у підприємства власних оборотних

коштів, тобто дотримується мінімальна умова фінансової його стійкості.

Недотримання будь-якої із перших трьох нерівностей означає, що ліквідність балансу більшою або меншою мірою відрізняється від абсолютної.

Зіставлення найбільш ліквідних засобів і швидко реалізованих активів з найбільш строковими зобов'язаннями і короткостроковими пасивами дає змогу виявити поточну (на найближчий час) ліквідність і платоспроможність.

Якщо ступінь ліквідності балансу настільки великий, що після погашення найбільш строкових зобов'язань залишаються надлишкові засоби, то можливо прискорити розрахунки з банком, постачальниками, іншими контрагентами.

Перспективну ліквідність можна визначити порівнянням повільно реалізованих активів з довгостроковими пасивами.

Баланси ліквідності за декілька періодів дають змогу отримати інформацію про тенденції щодо зміни фінансового стану підприємства [20, с. 100–105].

При аналізі ліквідності і платоспроможності підприємства використовують такі відносні показники:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- коефіцієнт швидкої ліквідності;
- коефіцієнт поточної ліквідності (покриття);
- коефіцієнт загальної платоспроможності.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{ал}$) визначається відношенням грошових коштів та їх еквівалентів до поточних зобов'язань підприємства:

$$K_{ал} = \frac{ГК}{ПЗ}, \quad (1.11)$$

де ГК – грошові кошти та їх еквіваленти;

ПЗ – поточні зобов'язання.

В чисельнику знаходяться суми грошових коштів та їх еквівалентів, а також поточних фінансових інвестицій, в знаменнику – підсумок розділу IV пасиву балансу.

Цей коефіцієнт є найбільш жорстким критерієм платоспроможності та

ліквідності підприємства і показує, яку частину короткострокової заборгованості воно може погасити в поточний момент або найближчим часом. Теоретично достатнім вважається, якщо $K_{ал}$ вище 0,2–0,35. це означає, що на 20–35% підприємство може в поточний момент погасити всі свої короткострокові борги і платоспроможність вважається нормальною.

Такий показник називають ще коефіцієнтом платоспроможності.

Коефіцієнт швидкої ліквідності ($K_{шл}$) обчислюється відношенням різниці між оборотними активами та запасами до поточних зобов'язань:

$$K_{шл} = \frac{OA - З}{ПЗ}, \quad (1.12)$$

де $З$ – запаси.

Коефіцієнт швидкої ліквідності допомагає оцінити можливість погашення підприємством короткострокових зобов'язань у випадку його критичного стану. Нормативне значення коефіцієнта 0,5–1,0 [48, с. 188].

Узагальнюючим показником ліквідності є коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{пл}$). Він розраховується відношенням оборотних активів до поточних зобов'язань:

$$K_{пл} = \frac{OA}{ПЗ} \quad (1.13)$$

Він вимірює загальну ліквідність і показує, якою мірою поточні зобов'язання забезпечуються поточними активами, тобто скільки грошових одиниць поточних активів припадає на одну грошову одиницю поточних зобов'язань. Теоретичне значення цього показника 1,5–2,5.

Орієнтовне значення показника може встановлювати і підприємство, виходячи з конкретних умов господарювання і залежно від щоденної потреби підприємства у вільних грошових ресурсах.

Якщо цей показник високий, то це може бути пов'язане із надлишковими виробничими запасами, надплановою завантаженістю готової продукції на

складах, неправильним зростанням дебіторської заборгованості, тобто із уповільненням обертання капіталу. Постійне зниження коефіцієнта означає зростаючий ризик неплатоспроможності.

Коефіцієнт загальної платоспроможності ($K_{\text{заг}}$) показує достатність загальної суми поточних активів для погашення всієї суми зобов'язань:

$$K_{\text{заг}} = \frac{OA}{\sum Z}, \quad (1.14)$$

де $\sum Z$ – загальна сума зобов'язань.

Покращення платоспроможності і ліквідності повинно супроводжуватись зростанням цих коефіцієнтів.

Ділова активність в широкому розумінні – це весь комплекс зусиль, що спрямовує підприємство на ринках продукції праці, капіталу. Тобто, це виробнича та комерційна діяльність підприємства.

Якісними критеріями ділової активності можуть бути наступні: широта ринків збуту продукції підприємства; наявність унікальної продукції; висока репутація підприємства; стійкість зв'язків з партнерами підприємства; наявність у підприємства продукції на експорт; популярність продукції серед споживачів тощо. Кількісна оцінка ділової активності підприємства може здійснюватись за ступенем виконання плану, за основними показниками або за рівнем ефективності використання ресурсів.

Оцінюючи динаміку основних показників, необхідно зіставити темпи їх зміни. Оптимальним вважається таке співвідношення:

$$T_{\text{ПР}} > T_{\text{ОР}} > T_{\text{К}} > 100\%, \quad (1.15)$$

де $T_{\text{ПР}}$ – темп зміни прибутку;

$T_{\text{ОР}}$ – темп зміни обсягів реалізації продукції;

$T_{\text{К}}$ – темп зміни суми активів (сукупного капіталу) підприємства.

Ця формула означає наступне: економічний потенціал підприємства

зростає (розширюються масштаби його діяльності); обсяг реалізації підвищується вищими темпами в порівнянні зі збільшенням економічного потенціалу (ресурси підприємства використовуються ефективніше); прибуток підприємства зростає випереджаючими темпами (що свідчить про відносне зниження витрат виробництва й обігу).

Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється передусім у швидкості обороту його засобів. Аналіз її полягає у досліджуванні рівнів і динаміки різнобічних фінансових коефіцієнтів оборотності, які є відносними показниками фінансових результатів діяльності господарюючого суб'єкта [20, с. 110–112].

Існують два види показників ділової активності:

- коефіцієнти оборотності (кількість оборотів, здійснених окремим видом активів або пасивів для виробництва продукції за період);
- тривалість одного обороту в днях.

Кожен з коефіцієнтів оборотності розраховується відношенням чистої виручки від реалізації продукції (форма 2, ряд. 035) до середнього за період рівня відповідного виду активу або пасиву:

$$K_{OA} = \frac{ЧВР}{\overline{БА}}, \quad (1.16)$$

де K_{OA} – коефіцієнт оборотності активів;

ЧВР – чиста виручка від реалізації;

$\overline{БА}$ – середня вартість активів.

$$\overline{БА} = \frac{A_{\text{поч.пер.}} + A_{\text{кін.пер.}}}{2}, \quad (1.17)$$

де $A_{\text{поч.пер.}}$ – активи на початок періоду;

$A_{\text{кін.пер.}}$ – активи на кінець періоду.

$$T_{OA} = \frac{t}{K_{OA}} \quad (1.18)$$

де T_{OA} – тривалість обороту активів;

t – кількість днів періоду;

Для покращення ефективності використання активів, а значить поліпшення ділової активності підприємства, коефіцієнти оборотності повинні зростати, а тривалість одного обороту – зменшуватись. Це свідчить про прискорення оборотності активів (пасивів) певного виду.

На базі тривалості оборотів деяких показників визначають:

- операційний цикл – загальний час обороту запасів і дебіторської заборгованості (час між придбанням запасів і отриманням грошей за продукцію, з них виготовлену);
- фінансовий цикл – операційний цикл за вирахуванням часу обороту кредиторської заборгованості (час між сплатою вартості придбаних запасів і отримання грошей за продукцію, з них виготовлену).

З точки зору ділової активності ці показники повинні не збільшуватись в часі, а фінансовий цикл – мати від’ємне значення.

Аналіз ділової активності є важливим етапом оцінювання фінансового стану підприємства. В результатах такого аналізу, як відомо, зацікавлені внутрішні та зовнішні користувачі інформації.

Користувачі інформації аналізують ділову активність підприємність з огляду на свою особисту зацікавленість у результатах його діяльності.

Зокрема:

- кредиторів насамперед цікавлять повнота та своєчасність отримання відсотків і основного боргу, рівень ліквідності;
- адміністрація та персонал зацікавлені у збільшенні рівня оплати праці, соціальних виплат, ефективності господарської діяльності;
- постачальників цікавлять ціна, режим та інші умови поставок, платоспроможність підприємства;
- покупці зацікавлені у низькому рівні реалізаційних цін та високій

якості продукції, пільговому режимі оплати продукції;

- податкові органи цікавить фінансовий стан підприємства, рівень менеджменту щодо дотримання податкового законодавства.

Фінансовим підсумком господарської діяльності будь-якого підприємства є його прибутковість, що характеризується абсолютними і відносними показниками.

Абсолютним показником прибутковості є сума прибутку. Відносний показник прибутковості – це рівень рентабельності.

Прибуток – це частина виробленої та реалізованої додаткової вартості, готової до розподілу. Підприємство одержує прибуток тоді, коли втілена у створеному продукті вартість буде реалізована і набере грошової форми.

Прибуток формується на мікрорівні, і на нього, як на фінансовий показник роботи підприємства, що відображається в бухгалтерському обліку і офіційній звітності, впливає встановлений державою порядок формування витрат на виробництво продукції (робіт, послуг); обчислення і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг); визначення позареалізаційних прибутків і витрат; визначення загального (валового) прибутку.

Отже, на формування абсолютного розміру прибутку впливають:

- результати, тобто ефективність, його фінансово-господарської діяльності;

- сфера діяльності;

- галузь господарства;

- установлені законодавством умови обліку фінансових результатів.

У збільшенні прибутку та високій рентабельності зацікавлені і підприємства, і держава, оскільки, з одного боку, вони є прямим джерелом виробничого і соціального розвитку підприємства, а з іншого – забезпечують постійні й зростаючі надходження до державного бюджету.

Разом з тим відомо, що приросту прибутку можна досягти не лише збільшенням внеску трудового колективу підприємства, а й у результаті певних порушень державної дисципліни (найчастіше – порушень порядку

встановлення цін), інших протиправних дій, що тягнуть за собою карну відповідальність адже спричиняють негативні явища в розвитку економіки держави.

Згідно з Положенням (стандарт) бухгалтерського обліку (П(с)БО) 3 узагальненим фінансовим показником діяльності підприємства є сума його прибутку (прибуток від звичайної діяльності до оподаткування). До введення міжнародних стандартів це був балансовий прибуток.

Як відомо, одержання загальної суми прибутку пов'язане з кількома напрямками діяльності підприємства.

Перший напрям – це основна діяльність, результатом якої є прибуток від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Зазвичай цей прибуток становить основну питому частку в складі загального прибутку. Прибуток від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається відніманням від виручки від реалізації податку на додану вартість, акцизного збору, (ввізного) мита, митних зборів, а також витрат, що включаються до собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг).

Другий – це діяльність, що не є основною для певного підприємства, але пов'язана з реалізацією матеріальних і нематеріальних цінностей, деяких послуг. Її результат можна визначити як прибуток від іншої реалізації. Ним може бути прибуток від реалізації основних засобів, нематеріальних активів, який визначається відніманням від виручки від реалізації податку на додану вартість, витрат на реалізацію і залишкової вартості їх.

Третій – це діяльність, пов'язана зі здійсненням фінансових інвестицій. У результаті підприємства одержують прибуток у вигляді дивідендів на акції; від вкладання коштів у статутні фонди інших підприємств (прибутки від володіння корпоративними правами); у вигляді відсотків на державні цінні папери, облігації підприємств, депозитні рахунки. Обсяг цього прибутку і його питома частка у балансовому прибутку мають тенденцію до зростання. Це зумовлено розвитком ринкової економіки, фондового ринку.

Четвертий напрям – це діяльність, пов'язана з одержанням

позареалізаційних прибутків і виникненням позареалізаційних витрат підприємств. До них належать:

- прибутки і збитки попередніх років, що виявлені у звітному періоді;
- невідшкодовані збитки від надзвичайних ситуацій (стихійних лих, пожеж, аварій);
- надходження боргів, списаних раніше як безнадійні;
- штрафи, пені, неустойки, що надходять за порушення у зв'язку із застосуванням фінансових санкцій;
- штрафи, отримані за несвоєчасне погашення податкового кредиту з державного бюджету;
- кредиторська заборгованість між підприємствами недержавної форми власності, щодо якої минув термін позовної давності;
- дебіторська заборгованість, щодо якої минув термін позовної давності;
- прибуток від завищення цін і тарифів;
- курсова різниця від операцій в іноземній валюті;
- прибуток і збиток від ліквідації основних засобів;
- вартісна різниця відвантаженої та отриманої частини виконаного повністю бартерного контракту;
- прибуток (збиток) від спільної діяльності.

У процесі аналізу фінансових результатів діяльності підприємства здійснюється розрахунок і аналіз таких показників рентабельності:

- рентабельність активів:

$$\text{Рентабельність активів} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Середня вартість активів}} \times 100 \quad (1.19)$$

- рентабельність власного капіталу:

$$\text{Рентабельність власного капіталу} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Середня вартість власного капіталу}} \times 100 \quad (1.20)$$

- рентабельність продаж:

$$\text{Рентабельність продаж} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Виручка від реалізації}} \times 100 \quad (1.21)$$

Показники рентабельності протягом часу не повинні зменшуватись, а тим більше мати від'ємне значення.

Показники рентабельності і ділової активності тісно пов'язані одні з одними. Для виявлення їх взаємозв'язку використовують факторний аналіз. Для його проведення на базі розрахункової формули рентабельності активів ($R_{\text{Активів}}$) побудуємо двофакторну мультиплікативну модель:

$$R_A = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Активи}} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Виручка}} \times \frac{\text{Виручка}}{\text{Активи}} = R_{\text{Продаж}} \times O_{\text{Активів}} \quad (1.22)$$

Таким чином, на величину рентабельності активів (R_A) впливають:

- рентабельність продаж (R_{Π}), яка показує структуру ціни на продукцію;
- коефіцієнт оборотності активів (O_A), який характеризує якість використання активів:

$$\Delta R_A = \Delta R_{A_{R_{\text{Продаж}}}} + \Delta R_{A_{O_{\text{Активів}}}} \quad (1.23)$$

Для виявлення впливу факторів на зміну рентабельності активів використаємо метод абсолютних різниць. Спочатку визначаємо вплив на рентабельність активів структури ціни:

$$\Delta R_{A_{R_{\text{Продаж}}}} = \Delta R_{\text{Продаж}} \times O_{\text{Активів}}^0 \quad (1.24)$$

Наступник кроком буде визначення впливу якості використання активів:

$$\Delta R_{A_{O_{\text{Активів}}}} = R_{\text{Продаж}}^1 \times \Delta O_{\text{Активів}}, \quad (1.25)$$

де 1 – значення показників за звітний період;

0 – значення показників за базисний період;

Δ – абсолютна зміна показників.

Усі перелічені показники доцільно застосовувати на кожному підприємстві для оцінювання ефективності використання прибутку в динаміці за ряд періодів. Результати аналізу дають змогу зробити висновки про можливість максимізації прибутку підприємства.

Пошук резервів зростання прибутку та напрямів його ефективного формування і використання передбачає насамперед наявність таких умов, як подолання кризи неплатежів, поліпшення ціноутворення, поліпшення управління формування і використанням чистого прибутку підприємства.

Висновки до першого розділу

У першому розділі магістерської роботи було розглянуто основні методологічні аспекти аналізу фінансової стабільності підприємства, що є важливим етапом для розуміння сутності цього процесу та формування теоретичної бази для подальшого дослідження.

По-перше, було визначено сутність і значення аналізу фінансового стану підприємства. Аналіз фінансової стабільності є ключовим інструментом для оцінки ефективності діяльності підприємства, виявлення його сильних та слабких сторін, а також вчасного виявлення загроз, які можуть призвести до фінансових проблем. Історичний аналіз показав, що методи аналізу фінансового стану постійно еволюціонували, вдосконалюючись під впливом змін у економічному середовищі та розвитком інформаційних технологій. Сучасні тенденції розвитку аналізу фінансового стану підприємств вказують на необхідність використання комплексних підходів, які враховують не лише традиційні фінансові показники, а й новітні методики, такі як економетричні моделі та аналіз ризиків.

По-друге, було розглянуто поняття та порядок проведення аналізу фінансового стану підприємства. Аналіз фінансового стану включає оцінку ліквідності, платоспроможності, прибутковості та інших ключових показників, які дозволяють комплексно оцінити фінансове становище підприємства. Визначено основні етапи проведення аналізу, які включають збір і підготовку даних, проведення розрахунків, інтерпретацію результатів та розробку рекомендацій для підвищення фінансової стабільності.

По-третє, було досліджено методику оцінки фінансового стану підприємства. Зокрема, було описано основні показники, які використовуються для оцінки фінансової стабільності, такі як коефіцієнти ліквідності, платоспроможності, рентабельності та фінансової незалежності. Зазначено, що комплексний підхід до аналізу, який поєднує кількісні та якісні методи, є найбільш ефективним для виявлення потенційних проблем і розробки заходів щодо їх вирішення.

Таким чином, у першому розділі було сформовано теоретичну базу для подальшого аналізу фінансової стабільності підприємства, що дозволяє перейти до практичного дослідження цього питання у наступних розділах роботи.

2 Діагностика фінансової стабільності ДП «Жовтнєве лісове господарство»

2.1 Загальна характеристика ДП «Жовтнєве лісове господарство»

Державне підприємство «Жовтнєве лісове господарство», загальною площею 48448 га, організоване в 2022 році на базі головного підприємства Жовтнєвий держлісгосп і розташоване в північно–західній частині Харківської області на території десяти адміністративних районів: Богодухівського, Дергачівського, Зміївського, Золочівського, Коломацького, Краснокутського, Нововодолазького, Харківського і Чугуївського, частина лісгоспу розташована на території Харківської Міської Ради. Контора знаходиться в місті Харкові за адресою: м. Харків, вул. Серіківська, 36.

Підприємство створено з метою забезпечення закріплених території держлісфонду ведення господарства по вирощуванню лісу і використанню лісових ресурсів, здійснення державного контролю за станом, використанням, відтворенням, охороною і захистом лісів, проведенню лісозаготівель та раціональному використанню незалісних земель і побічних продуктів лісу.

Основним напрямками діяльності підприємства є:

- організація ведення лісового господарства, включаючи заходи по раціональному використанню лісів, їх відновленню та збереженню;
- охорона і захист лісів;
- ведення лісонасінневої справи і розсадницького господарства на селекційній основі;
- виявлення й збереження генофонду та реліктових насаджень;
- ведення державного обліку лісів і державного лісового кадастру;
- заготівля лісосировинних ресурсів та виготовлення продукції з них;
- захисне лісорозведення;
- забезпечення додержання встановленого режиму на територіях та об'єктах природно заповідного фонду, що перебувають в його віданні;

– раціональне використання земель лісового фонду;

Держлісгосп відповідно до покладених на нього завдань:

– формує обсяги державного замовлення лісництвом та іншим структурним підрозділам, які входять до його складу та виконання ними лісогосподарських робіт, лісозаготівлі, переробці деревини та виробництву товарів народного споживання;

– розробляє та подає державному лісогосподарському об'єднанню обґрунтовані пропозиції до проекту бюджету підприємства, організує роботу по вдосконаленню структури управління, сприяє входженню підпорядкованих підрозділів в ринок, розвиткові різноманітних форм власності.

Юридичний статус підприємства

Підприємство є юридичною особою. Права і обов'язки юридичної особи підприємство набуває з дня його державної реєстрації.

Підприємство здійснює свою діяльність на основі відповідно до чинного законодавства України та цього статуту, який затверджується Міністерством лісового господарства України за участю трудового колективу (протокол конференції уповноважених представників трудового колективу №2 від 08 червня 1993 року).

Створення будь яких спільних підприємств за участю Підприємства здійснюється Фондом державного майна за згодою Органу управління майном.

Підприємство веде самостійний баланс, має розрахунковий, валютний та інші рахунки в установах банків, печатку зі своїм найменуванням. Підприємство може мати товарний знак, який реєструється відповідно до чинного законодавства.

Підприємство несе відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах належного йому майна згідно з чинним законодавством.

Підприємство має право укладати угоди, набувати майнові та особисті немайнові права, нести обов'язки бути позивачем і відповідачем в суді, арбітражному суді та третейському суді.

До складу Жовтневого лісгоспу входять 10 лісництв та Мереф'янський

деревообробний цех.

Таблиця 2.1 – Склад ДП «Жовтневий лісгосп»

Лісництво	Площа, га
Бабаївське	3332
Валківське	5974
Васищевське	5601
Водолазьке	2804
Золочівське	6904
Люботинське	4402
Коломацьке	4540
Мерчанське	5412
Мереф'янське	5813
Рокитянське	3666

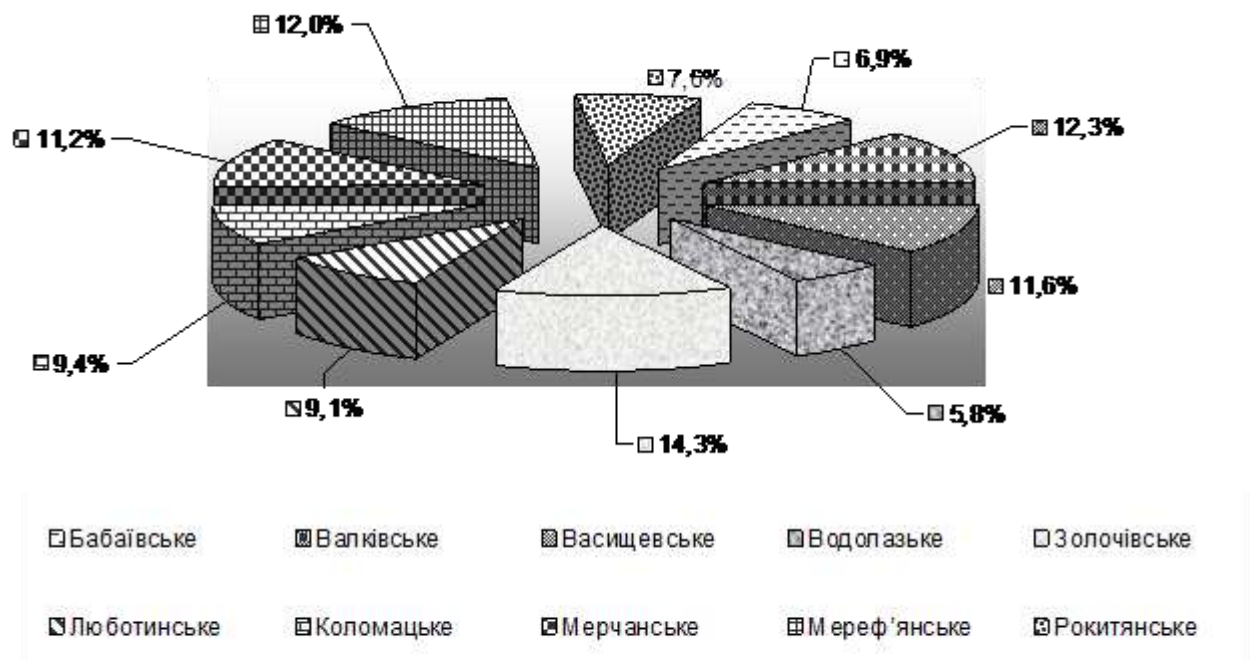

Рисунок 2.1 – Структура ДП «Жовтневий лісгосп»

Найбільші площі припадають на Золочівське лісництво 14,3%.

В цілому в лісгоспі 19 майстерських дільниць і 103 обходи.

Середня площа обходу складає близько 500 га державного лісового фонду, а майстерської дільниці 2550 га.

Як головне підприємство державного лісогосподарського об'єднання «Харківліс», Жовтневий держлісгосп організований в 1988 році згідно наказів Міністерства лісового господарства Української ССР від 27 липня 1988 р. № 147 і ГЛО « Харківліс » від 03 жовтня 1988 р. № 1 на базі Харківського та Жовтневого держлісгоспів. До складу входило 13 лісництв загальною площею 65494 га.

Харківський лісгосп, як окрема структурна одиниця, був організований в 1929 році на базі трьох бувших головних лісництв: Харківського, Люботинського, Зміївського.

В 1936 році з складу Харківського лісгоспу були виділені і передані Зміївському лісгоспу Таранівське, Замостянське, Королівське і Голяновське лісництва.

В 1940 р. були передані Жовтневому лісгоспу Мерчанське, Харківське, Прохожанське, Валківське, Коломацьке та Золочівське лісництва. В цей же час в склад лісгоспу були прийняті від Харківського, Нововодолазького, Зачепилівського, Красноградського та Старовіровського райлісгоспів так названі ліси місцевого значення, які були включені в склад вже наявних в той час лісництв: Бабаївського, Рокитянського, Мереф'янського, Васищевського, Водолазького та Красноградського.

В 1959 р. Харківський лісгосп з метою покращення керівництва лісовим господарством був перетворений в Харківський лісгоспзаг.

В цей час з складу було виділено Красноградське лісництво в окремий лісгоспзаг.

Жовтневий лісгосп, як окрема структурна одиниця, був організований в 1940 р. на базі вищевказаних лісництв Харківського лісгоспу, а також Золочівського, Липецького, Валківського і частково Богодухівського та Харківського райлісгоспів. Лісгосп був організований по постанові уряду про

передачу лісів місцевого значення, розташованих в межах водоохоронної зони, в відомстві Головлісоохорони при СНК СРСР.

З жовтня 1941 р. по серпень 1943 р. діяльність лісгоспу була перервана, внаслідок окупації фашистською Німеччиною території Харківської області. Пізніше, після окупації, лісгосп відновив свою діяльність.

З квітня 1944 р. Жовтневий лісгосп був реорганізований в дослідний лісгосп і як база для проведення науково–дослідних робіт по завданню Українського НІЛГ головлісоохорони при СНК СРСР і виділений з складу Харківського територіального управління в окрему одиницю, безпосередньо підпорядковану в адміністративно–господарському відношенні Управлінню Головлісоохорони при СНК СРСР по УРСР.

В 1947 р., з утворенням Міністерства лісового господарства, лісгосп був включений в склад знову утвореного Харківського міжобласного управління лісового господарства.

В 1953 р., в зв'язку з об'єднанням Міністерства лісового і сільського господарства і ліквідацією міжобласних управлінь лісового господарства, Жовтневий лісгосп був включений в склад знову утвореного управління лісів зеленої зони м. Харкова.

Згідно наказу МСГ УРСР від 09 жовтня 1955 р. і наказу управління лісів зеленої зони м. Харкова № 141 від 19 листопада 1955 року Жовтневий лісгосп з 01 листопада 1955 р. став називатись механізованим лісгоспом.

Наказом по Головному управлінню лісового господарства і полезахисного лісорозведення № 19 від 24 листопада 1955 р. Жовтневому механізованому лісгоспу було присвоєно найменування виробничо–показово–дослідного механізованого лісгоспу, а наказом № 117 від 14 травня 1960 р. – найменування Жовтневий лісгоспзаг.

Згідно Постанови Ради Міністрів України від 12.07.1988 р. № 182 « Про вдосконалення управління лісовим господарством » та наказом Мінлісгоспу УРСР від 27.07.1988 р. № 147 Харківський лісгоспзаг з 01.10.1988 р. був ліквідований і всі ліси держлісфонду, лісопродукція та інші матеріальні,

фінансові ресурси та засоби, а також увесь списковий склад працюючих, були передані Жовтневому лісгоспагу, до складу якого увійшли, як структурні підрозділи: Бабаївське, Валківське, Васищевське, Водолазьке, Дергачівське, Золочівське, Коломацьке, Люботинське, Мерчанське, Мереф'янське і Рокитянське лісництва та Мереф'янський деревообробний цех.

Після об'єднання Жовтневого та Харківського лісгоспагів в головне підприємство під загальною назвою Жовтневий лісгоспаг, відбулись наступні територіальні та структурні зміни:

а) відповідно до наказу Міністерства лісового господарства УРСР від 29 травня 1990 р. № 77 Липецьке лісництво передано до складу Данилівського дослідного лісгоспу Українського НВО « Ліс »;

б) Дергачівське і Харківське лісництва були об'єднані в Дергачівський комплексний лісоцех.

Згідно наказу Мінлісгоспу УРСР від 31.10.1991 р. № 133 « Про організаційну структуру управління лісним господарством України » лісгоспаг, в т. ч. і Жовтневий лісгоспаг, були ліквідовані. правонаступниками лісгоспів, в. т. ч. і Жовтневого, стали відповідні державні лісгосподарські підприємства (держлісгоспи), в т. ч. Жовтневий.

В 2019 році, згідно наказу від 25.05.2019 р. № 55 Держкомлісу України «Про вдосконалення управління лісовим господарством в Харківській області», було передано 03.06.2019 р. держлісфонд Дергачівського лісництва Данилівському дослідному держлісгоспу УкрНДІЛГа, загальною площею 10849 га.

Всі ліси Жовтневого лісгоспу, загальною площею 48448 га, віднесені до першої групи і діляться на 5 категорій захисту. Лісові землі складають 47314 га або 98 % від загальної площі лісгоспу. Вкрита лісом площа – 45429 га або 94 %, із яких природні ліси 28543 га, решта – 16886 га штучні, створені руками не одного покоління лісоводів.

Основними лісоутворюючими породами, вкрита лісом площа, розподілена таким чином: сосна звичайна – 7715 га, дуб (високостовбурне

господарство) – 25801 га, дуб (низькостовбурне господарство) – 8651 га, ясен – 487 га, клен – 674 га, в'яз – 33 га, акація – 364 га, осика, тополя, вільха, липа і інші деревні породи – 1704 га.

У лісах лісгоспу росте 60 видів головних, супутніх, чагарникових, декоративних і плодових порід.

Загальний запас насаджень – 2354,9 тис. м³, середній вік насаджень 62 роки, середня повнота насаджень – 0,66, середній бонітет насаджень – 2,1 , середній запас деревини на 1 га – 230 м³. Загальний середній приріст – 153,02 тис. м³, середньорічний приріст 3,2 м³ на 1га, середня лісистість лісгоспу дорівнює – 12,8 %.

Насадження, які створені посадкою лісових культур, складають 16886 га, або 37 % від вкритої лісом площі.

Велике значення для поліпшення якості лісів, їх санітарного стану та підвищення продуктивності мають рубки, пов'язані з веденням лісового господарства, а саме рубки догляду за лісом.

На території лісгоспу виділені природно–заповідні об'єкти. Велику цікавість викликають пам'ятки природи місцевого значення, а саме:

– ботанічні:

1 «П'ять братів» в Золочівському лісництві. Являє собою групу унікальних вікових дерев дуба, які ростуть з одного кореня (гнізда). Вік дерев понад 200 років.

2 «Великий ліс» – два дуби–велетні в Люботинському лісництві, віком понад 260 років.

3 «Дуб велетень» – (п'ять штук) в Мерчанському лісництві, віком понад 150 років.

4 «Просіки» – в Бабаївському лісництві загальною площею 4,2 га – місцезнаходження реліктового дубового лісу віком понад 200 років;

– гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Джерело ім. Г. С. Сковороди » – вода високої питної якості (Бабаївське лісництво);

– лісове Заповідне урочище «Довжик» в Мерчанському лісництві

загальною площею 27,5га, має історичне значення як місце переходу кочівників через р. Мокрий Мерчик;

– ботанічний заказник «Дроб'янське» площею 12,6 га в Люботинському лісництві, в якому зростає рідкісний для області барвінок малий.

Таблиця 2.2 – Створення лісових культур та вирощування посадкового матеріалу

Рік	Площа лісових культур, га	Кількість, млн. шт.		
		Всього	в тому числі	
			сіянці	живці
2017	118,0	0,734	0,732	0,002
2018	164,0	1,302	1,294	0,008
2019	202,0	1,845	1,835	0,010
2020	174,0	1,650	1,581	0,069
2021	191,0	0,934	0,916	0,018
2022	181,0	1,148	1,124	0,024
2023	176,0	1,165	1,137	0,031

Лісове господарство в економіці району займає важливе місце. Основні напрямки його розвитку задоволення місцевих потреб на деревину та продукцією її переробки та підвищення захисних функцій лісу і відновлення цінних лісових насаджень цінними деревними породами.

З побічних лісових користувань має місце збір лікарської сировини, сінокосіння, бджільництво.

Крім задоволення потреб народного господарства в деревині і продукції побічних користувань, лісові насадження мають важливе природоохоронне і рекреаційне значення.

На території держлісгоспу знаходяться дитячі табори відпочинку, лікувальні заходи, бази відпочинку промислових підприємств області.

2.2 Аналіз фінансової стабільності підприємства

Основним джерелом інформації для аналізу фінансового стану підприємства є заключний бухгалтерський баланс. Він дає повне відображення фінансового стану господарства. На основі аналізу балансу визначають: джерела формування засобів підприємства; забезпеченість господарства власними оборотними засобами, відповідність їх потребам, правильність розміщення й використання; забезпеченість підприємства короткостроковими й довгостроковими позиками банку і правильність їх використання; фінансові результати від реалізації продукції і всієї господарської діяльності; стан розрахунків і платоспроможність підприємства.

"Баланс – це звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал", – зазначено у П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності". А П(С)БО 2 "Баланс" визначає зміст і форму балансу та загальні вимоги до розкриття його статей [51].

Баланс передбачає надання користувачам повної, правдивої і неупередженої інформації про фінансовий стан господарства на звітну дату. Він дає можливість визначити склад та структуру майна підприємства, ліквідність та оборотність оборотних засобів, наявність власного та запозиченого капіталу, зміну дебіторської та кредиторської заборгованостей та інші показники. Отримання такої інформації є необхідною умовою для прийняття управлінських рішень, а також для оцінки ефективності майбутніх вкладень капіталу.

Баланс складається на основі бухгалтерських записів. З метою зіставності фінансових звітів різних періодів у балансі наводиться інформація на початок та на кінець звітного періоду. Складовими балансу, безпосередньо пов'язаними з визначенням фінансового стану господарства та змін у ньому, є активи, власний капітал та зобов'язання. Підсумок активів балансу повинен

дорівнювати сумі власного капіталу та зобов'язань.

Для оцінки і прогнозування фінансового стану підприємства слід вміти читати баланс і добре володіти методикою його аналізу, тобто необхідно знати зміст кожної його статті, способи її оцінки і зв'язок з іншими статтями балансу, характер можливих змін по кожній статті і їх вплив на фінансове положення підприємства.

На стадії попередньої оцінки фінансового стану формується перше враження про діяльність підприємства, виявляють зміни у складі майна, встановлюють взаємозв'язок між окремими фінансовими показниками.

Починають попередній аналіз із оцінки зміни валюти балансу. За нормальних умов господарської діяльності зростання валюти балансу повинне супроводжуватися збільшенням випуску продукції, росту доходу і прибутку підприємства.

Найбільше повно фінансова стабільність підприємства може бути розкрита на підставі вивчення взаємозв'язку статей активу та пасиву балансу.

Активи підприємства мають велике значення для фінансової діяльності і підвищення її ефективності. Якщо виробничі потужності господарства використовуються не повністю через відсутність сировини, матеріалів, то це негативно відбивається на фінансовому стані. Та ж сама ситуація може скластися, якщо створені зайві виробничі запаси, які не можуть бути використані, внаслідок чого капітал не використовується, уповільнюється його оборотність і погіршується фінансовий стан підприємства.

Але і при гарних фінансових результатах, високому рівні рентабельності підприємство може відчувати фінансові труднощі, коли воно нераціонально використовує свої фінансові ресурси, допускає значну дебіторську заборгованість.

Для аналізу активу балансу скористаємося таблицею 2.3, в якій поєднаємо вертикальний та горизонтальний аналіз.

Таблиця 2.3 – Порівняльний аналіз активу балансу ДП «Жовтневий держлісгосп» у 2021–2023 рр.

Розділи та статті активу	2021р.		2022р.		2023р.		Зміни (+,-) 2023р. від			
	тис. грн.	%%	тис. грн	%	тис. грн.	%	2021р.		2022р.	
							тис. грн	%%	тис. грн	%%
1Необоротні активи										
незавершене будівництво	–	–	–	–	0,9	0,03	0,90	0,03	0,90	0,03
основні засоби:										
залишкова вартість	769,2	57,3	1256	50,5	2111,7	61,3	1342,5	4,1	855,7	10,8
первісна вартість	990,8	–	1507,6	–	2564,9	–	1574,1	–	1057,3	–
знос	221,6	–	251,6	–	453,2	–	231,6	–	201,6	–
усього за 1 розділом	769,2	57,3	1256	50,5	2112,6	61,4	1343,4	4,1	856,6	10,8
2 Оборотні активи										
запаси:										
виробничі запаси	263,2	19,6	182,9	7,4	262,9	7,6	–0,3	–12,0	80,0	0,3
незавершене виробництво	–	–	–	–	13,9	0,4	13,9	0,4	13,9	0,4
готова продукція	0,6	0,04	258,8	10,4	384,1	11,2	383,5	11,1	125,3	0,7
товари		–	99,9	4,0	9,6	0,3	9,6	0,3	–90,3	–3,7
дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	95,4	7,1	521,7	21,0	385,6	11,2	290,2	4,1	–136,1	–9,8
дебіторська заборгованість за розрахунками:										
з бюджетом	38,4	2,9	49,8	2,0	16,1	0,5	–22,3	–2,4	–33,7	–1,5
інша поточна дебіторська заборгованість	0,4	0,03	3,0	0,1	–	–	–0,4	–	–3,0	–0,1
грошові кошти та їх еквіваленти										
в національній валюті	59,5	4,4	48,0	1,9	64,7	1,9	5,2	–2,6	16,7	–0,1
в іноземній валюті	0,6	0,04	0,6	0,02	0,6	0,02	0,00	–0,03	0,00	–0,01
усього за II розділом	458,1	34,1	1164,7	46,9	1137,5	33,0	679,4	–1,1	–27,2	–13,8
3 Витрати майбутніх періодів										
витрати майбутніх періодів	115,7	8,6	64,4	2,6	192,7	5,6	77,0	–3,0	128,3	3,0
баланс	1343	100	2485,1	100	3442,8	100	2099,8	–	957,7	–

Після складання порівняльного аналітичного балансу і проведення необхідних розрахунків можна отримати ряд важливих характеристик, які описують фінансово–майновий стан підприємства.

До таких показників відносять:

1 Загальна вартість майна підприємства, яка відповідає підсумку балансу – вона планомірно зростає: з 1343,0 тис.грн. у 2021 до 3442,8 тис.грн. у 2023 році – абсолютна зміна склала 2099,8 тис.грн.

2 Вартість оборотних активів, що на кінець 2023 року склала 1330,2 тис.грн. – на 101,1 тис.грн. більше ніж у попередньому році, що свідчить про зростання виробничих можливостей підприємства.

3 Вартість необоротних активів, яка збільшилась на 1342,5 тис.грн у 2023 році порівняно з 2021 роком (у 2,7 разів).

В той же час ці показники самі по собі не дають чіткої уяви про майновий стан підприємства, тому більш детально треба вивчити структуру і проаналізувати напрям змін балансових статей.

В сукупному підсумку активів найбільшу питому вагу займають необоротні активи (рисунок 2.2).

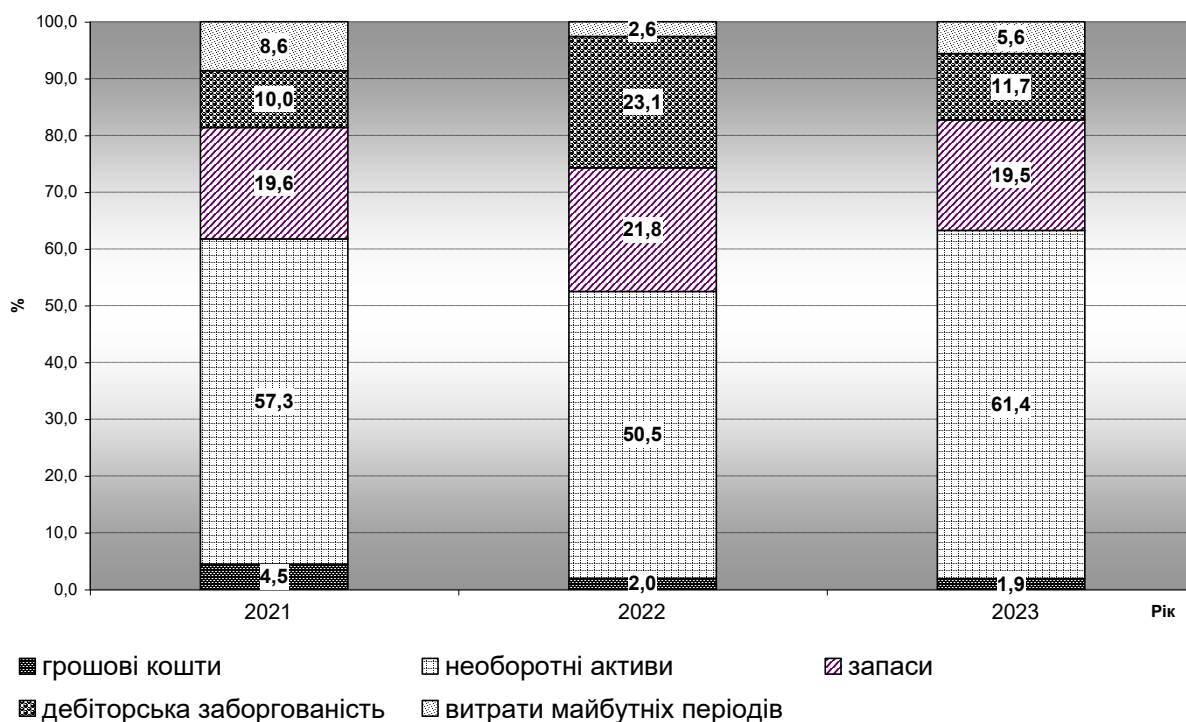

Рисунок 2.2 – Структура активів балансу, %

Збільшення їх частки свідчить про тенденцію до імобілізації структури балансу, адже у 2023 році, порівняно з попереднім 2022, питома вага необоротних активів збільшилась на 10,8 %, тобто на 855,7 тис.грн. Як відомо, формування мобільнішої структури активів сприяє прискоренню обігу оборотних засобів і тим самим поліпшує фінансовий стан підприємства. Таким чином, станом на кінець 2023 року структуру балансу ДП «Жовтневий держлісгосп» можемо визначити як „важку”, адже частка необоротних активів (61,4 %) перевищує оптимальний рівень – 40 %.

У складі оборотних активів спостерігаємо наступні позитивні зміни:

- відбулося збільшення загальної вартості запасів з 379,5 тис.грн. у 2021 до 863,2 тис.грн. у 2023 році (тоді, як питома вага запасів порівняно з 2021 роком зменшилась з 28,3 % до 25,0%), у розрізі статей відмічаємо помірне зростання вартості тварин (з 115,3 до 192,7 тис.грн. за останні три роки) і готової продукції (з 0,6 до 384,1 тис.грн за той же період);

- значне зменшення дебіторської заборгованості на 11,4 % у 2023 році;

- збільшення залишку грошових коштів та їх еквівалентів на 16,7 тис.грн. у 2023 році, що дозволить одразу на початку року розпочати свою діяльність практично без великих зусиль щодо грошей та їх отримання.

Пасив балансу характеризує джерела створення засобів підприємства, відображає зміни, що відбулися у структурі власного та залученого капіталу, скільки підприємство використовує довгострокових і короткострокових позичених засобів.

Залежно від ступеню приналежності капітал, що використовується, поділяється на власний та залучений.

Згідно даних таблиці 2.4 та рисунку 2.3 у ДП «Жовтневий держлісгосп» власний капітал має найбільшу питому вагу, але з кожним роком вона дещо зменшується, в той час коли вартісний його вираз значно збільшується. Так, у 2021 році питома вага власного капіталу складала 94,8 % (1273,2 тис.грн.), у 2022 – 81,0% (2014,5 тис.грн.), а на кінець 2023 року – 73,3% (2524,5 тис.грн.).

Таблиця 2.4 – Порівняльний аналіз пасиву балансу ДП «Жовтневий держлісгосп» (2021–2023)

Розділи та статті пасиву	2021р.		2022р.		2023р.		Зміни (+,-) 2023р. від			
	тис. грн.	%%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	2021р.		2022р.	
							тис. грн	%%	тис. грн	%%
1 Власний капітал										
статутний капітал	542,8	40,4	542,8	21,8	548,9	15,9	6,1	-24,5	6,1	-5,9
інший додатковий капітал	221,8	16,5	221,8	8,9	221,8	6,4	—	-10,1	—	-2,5
нерозподілений прибуток	508,6	37,9	1249,9	50,3	1753,8	50,9	1245,2	13,1	503,9	0,6
усього	1273,2	94,8	2014,5	81,1	2524,5	73,3	1251,3	-21,5	510	-7,7
2 Забезпечення наступних витрат і платежів										
цільове фінансування	1,3	0,1	6,2	0,25	6,2	0,18	4,9	0,1	—	-0,07
усього	1,3	0,1	6,2	0,25	6,2	0,18	4,9	0,1	—	-0,07
3 Довгострокові зобов'язання										
довгострокові кредити банків	—	—	—	—	267,2	7,8	267,2	7,8	267,2	7,8
усього	—	—	—	—	267,2	7,8	267,2	7,8	267,2	7,8
4 Поточні зобов'язання										
короткострокові кредити банків	—	—	411,7	16,6	29,2	0,8	29,2	0,8	-382,5	-15,7
кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	52,6	3,9	31,9	1,3	564,6	16,4	512	12,5	532,7	15,1
поточні зобов'язання за розрахунками:										
з одержаних авансів	—	—	—	—	25,9	0,8	25,9	0,8	25,9	0,8
з бюджетом	2,8	0,2	1,4	0,1	4,1	0,1	1,3	-0,1	2,7	0,1
зі страхування	0,3	0,0	0,3	—	0,6	—	0,3	—	0,3	—
з оплати праці	6,4	0,5	19,1	0,8	20,5	0,6	14,1	0,1	1,4	-0,2
інші поточні зобов'язання	6,4	0,5	—	—	—	—	-6,4	-0,5	—	—
усього	68,5	5,1	464,4	18,7	644,9	18,7	576,4	13,6	180,5	—
5 Доходи майбутніх періодів										
баланс	1343	100	2485,1	100	3442,8	100	2099,8	—	957,7	—

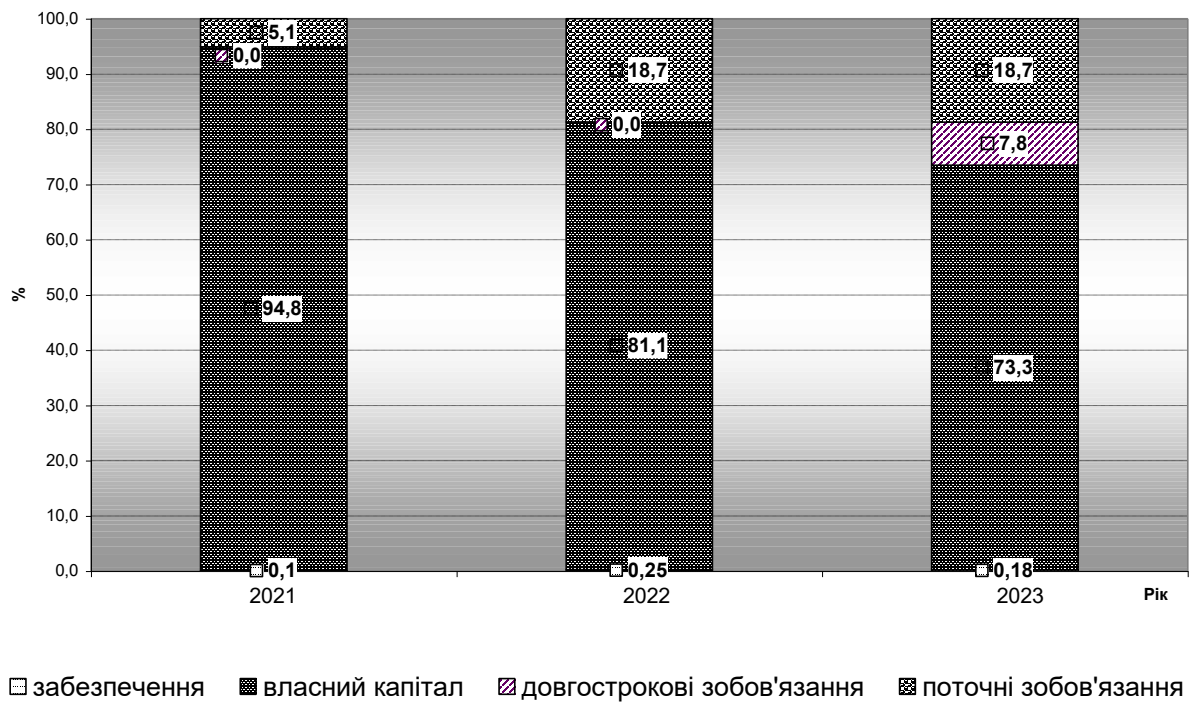

Рисунок 2.3 – Структура пасивів балансу, %

Збільшення вартості власного капіталу відбувається за рахунок стрімкого зростання нерозподіленого прибутку: у 2023 році він дорівнює 1753,8 тис.грн. проти 508,6 тис.грн у 2021 році, тобто зміна склала 1245,2 тис.грн. або у 3,5 разів. Сталим залишається інший додатковий і статутний капітал, лише у 2023 році відбулося незначне збільшення останнього (+5,9 тис.грн.).

Слід відмітити збільшення цільового фінансування з 1,3 до 6,2 тис.грн. у 2022 році, у наступному році сума залишилась незмінною.

Бачимо, що підприємство активно залучає кредити банків, як довгострокові у сумі 267,2 тис.грн. у 2023 році, так і короткострокові у сумі 411,7 тис.грн. у 2022 році, який до кінця 2023 року було погашено на 382,5 тис.грн., що призвело до скорочення питомої ваги короткострокових кредитів на 15,8 відсоткових пунктів.

Безперечно негативним є різке зростання кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги – до 564,6 тис.грн. у 2023 році, тоді як станом на 2022 рік цей показник складає лише 31,9 тис.грн.. Причиною таких змін є використання комерційного або товарного кредитів. Вперше у діяльності мають

місце поточні зобов'язання за розрахунками з одержаних авансів.

Саме стрімке зростання обсягів поточної заборгованості і відповідне збільшення її питомої частки у структурі пасиву пояснює невідповідність у зміні вартісних і відносних показників власного капіталу.

Загалом можемо зробити висновок про відсутність у структурі пасивів ДП «Жовтневий держлісгосп» явно негативних статей, які економісти часто називають „хворими”, тобто таких як „Непокриті збитки”, „Неоплачений капітал” і „Вилучений капітал”, а збільшення кредиторської заборгованості можна характеризувати двояко: як недостатність власних коштів і збільшення фінансової залежності від кредиторів, або ж як продуманий крок, який дасть змогу підвищити оборотність ресурсів та розширення виробничих потужностей і, як наслідок, підвищення рентабельності власного капіталу.

Для отримання загальної оцінки, динаміки фінансового стану можна зіставити зміни підсумку валюти балансу зі змінами фінансових результатів діяльності підприємства (чиста виручка від реалізації продукції (робіт і послуг), валовим прибутком, прибутком від операційної діяльності, чистим прибутком. Для цього розраховують коефіцієнти зміни вище перелічених показників (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5 – Розрахунок показників динаміки фінансового стану

Показник	Роки			Зміна (+,-) 2023 р. до	
	2021	2022	2023	2021	2022
коефіцієнт зміни валюти балансу (Квб)	12,0	85,0	38,5	26,5	-46,5
коефіцієнт зміни виручки від реалізації (Кчвр)	57,9	130,2	32,9	-25,0	-97,3
коефіцієнт зміни валового прибутку (К впр)	198,3	135,1	-4,8	- 203,1	- 139,9
коефіцієнт зміни прибутку від операційної діяльності (Кпро)	171,0	137,4	-43,9	- 214,9	- 181,3
коефіцієнт зміни чистого прибутку (Кбп)	257,0	146,9	-47,1	304,1	- 194,0

Випередження темпів зростання зазначених показників порівняно із темпами зростання валюти балансу свідчить про поліпшення використання засобів на підприємстві в динаміці, а відставання – про погіршення

використання засобів. У разі поліпшення використання ресурсів підприємства та підвищення ефективності його діяльності мають виконуватися наступні умови:

$$Квб < Кчвр < Квпр < Кпро < Кчпр.$$

Проаналізуємо виконання цієї умови для протягом досліджуваного періоду:

$$2021 \text{ рік: } 12,0 < 57,9 < 198,3 > 171,0 < 257,0;$$

$$2022 \text{ рік: } 85,0 < 130,2 < 135,1 < 137,4 < 146,9;$$

$$2023 \text{ рік: } 38,5 > 32,9 > -4,8 > -43,9 > -47,1.$$

Бачимо, що лише у 2022 році поставлена умова повністю виконується, тобто відбулося покращення ефективності діяльності підприємства. У 2023 році відбулося значне зменшення показників, темпи приросту яких нами аналізуються і тому умова, що дає змогу зробити висновок про підвищення ефективності використання ресурсів, не виконується повністю. Причиною цього є значне зменшення операційного доходу, адже у цьому році не було отримано доходу від реалізації інших оборотних активів і прибутку від операційної оренди, що призвело до зменшення показників фінансових результатів при загальному збільшенні виручки від реалізації.

Численні дослідження підприємств аграрної сфери економіки України засвідчують, що сучасних умовах низька спроможність підприємства залучати позикові кошти є одним з визначальних процесів у галузі. Враховуючи той факт, що лісне господарство є кредитомісткою галуззю, низький рівень залучення позикових коштів є негативним явищем. Проте, залученими позиковими коштами є не лише кредити банків й інші позикові кошти, а й кредиторська заборгованість і прострочені позики. Позитивним слід вважати відносно високий рівень залучення саме довгострокового капіталу.

Для оцінки раціональності формування джерел фінансування діяльності ДП «Жовтневий держлісгосп» доцільно проаналізувати показники структури капіталу

Головна мета цієї групи показників – надати аналітичну інформацію про

зміни в структурі балансу та відповідно попередити можливі негативні явища, які можуть мати місце при проведенні тієї чи іншої структурної політики.

Таблиця 2.6 – Показники структури капіталу ДП «Жовтневий держлісгосп»

Показники	2021р.	2022 р.	2023 р.	Зміни (+,-) 2023 року від	
				2021 р.	2022 р.
коефіцієнт фінансової стабільності	18,587	4,338	2,768	-15,819	-1,570
коефіцієнт забезпеченості власним капіталом	0,948	0,811	0,733	-0,215	-0,078
коефіцієнт структури довгострокових вкладень	—	—	0,127	0,127	0,127
коефіцієнт фінансового ліверіджу	—	—	0,106	0,106	0,106
коефіцієнт ліквідності робочого капіталу	0,267	1,090	1,147	0,880	0,057
співвідношення поточних пасивів і власного капіталу	0,054	0,231	0,255	0,201	0,024
співвідношення необоротних активів і власного капіталу	0,604	0,623	0,837	0,233	0,214
коефіцієнт залежності робочого капіталу	—	—	0,390	0,390	0,390

За даними таблиці відмічаємо різке скорочення коефіцієнта фінансової стабільності – на 15,819 за три останні роки. Таку зміну не можна характеризувати негативно, адже нормативне значення цього показника для вітчизняних підприємств дорівнює одиниці, хоча більшість західних аналітиків оптимальним вважають значення 0,5–0,7. останнім часом у лісгосподарських підприємствах України цей показник знаходиться в межах від 4 до 6, тобто підприємства ведуть виробничу діяльність майже цілком за рахунок власних ресурсів, які у свої більшості дуже обмежені. Як наслідок, не закуповують техніку, забезпеченість сировиною та матеріальними засобами перебуває на низькому рівні.

Наступний показник відображає частку власного капіталу в загальному обсязі капіталу підприємства. У ДП «Жовтневий держлісгосп» він постійно знижується: з 0,948 у 2021 році до 0,733 у 2023 році. Багато аналітиків

вважають, що він не повинен бути меншим за 0,5–0,6, тобто значення показника для досліджуваного підприємства задовольняє норматив.

У ДП «Жовтневий держлісгосп» у 2023 році було вперше залучено довгостроковий кредит, тому показник структури довгострокових вкладень та фінансового лівериджу мають значення тільки у цьому році. Його поява є безперечно позитивним явищем, адже це свідчить, що необоротні активи підприємства у 2023 році на 12,7 % фінансується за рахунок довгострокових вкладень і підвищують можливість підприємства до оновлення виробничих потужностей.

Коефіцієнт фінансового лівериджу дає змогу оцінити фінансову стабільність підприємства з точки зору структури джерел фінансування необоротних активів і робочого капіталу.

Значення цього показника для ДП «Жовтневий держлісгосп» зовсім невелике, що вказує на незначний ризик потрапити у фінансову залежність від зовнішніх джерел фінансування.

Розрахунок показника ліквідності робочого капіталу показує його зростання. З 2022 року його значення задовольняє норматив (1,0) і дещо перевищує його: у 2022 він становить 1,090 і у 2023 – 1,147, тобто можемо зробити висновок про фінансування робочого капіталу за рахунок високоліквідних оборотних активів.

Коефіцієнт співвідношення поточних зобов'язань і власного капіталу дає змогу порівняти суму короткострокових кредитів і позикових коштів з власним капіталом підприємства. Він не повинен перевищувати одиниці, ДП «Жовтневий держлісгосп» інакше фінансовий стан підприємства буде критичним. У показник значно менший за критичне обмеження – це безперечно є позитивом, але слід відмітити тенденцію до його зростання. Так у 2023 його значення дорівнює 0,255, тоді як у 2021 році – 0,054. Це свідчить про деяке підвищення залежності підприємства від короткострокового кредитування.

Значення показника співвідношення необоротних активів та власного капіталу свідчить про те, що підприємству вистачає власних коштів на

фінансування придбання основних засобів і необоротних активів. У 2023 році показник зріс, адже частина необоротних активів була профінансована довгостроковим кредитом.

Наступний показник – коефіцієнт залежності робочого капіталу – вказує на можливість підприємства погасити свою довгострокову заборгованість за рахунок оборотних коштів.

Отже, слід відмітити, що така структура пасивів для ДП «Жовтневий держлісгосп» на даному етапі є раціональною, вона цілком відповідає спеціалізації господарства та його розмірам.

2.3 Оцінка ризиків і їх вплив на фінансову стабільність підприємства

Фінансова стабільність державного підприємства є важливим показником його стійкості та здатності витримувати внутрішні й зовнішні шоки. У процесі забезпечення фінансової стабільності підприємства ключову роль відіграє оцінка та управління ризиками, які можуть суттєво впливати на фінансові показники, а отже, і на стійкість підприємства в довгостроковій перспективі.

Процес управління ризиками починається з їх ідентифікації. На державному підприємстві можуть виникати різні види ризиків, зокрема:

–фінансові ризики включають ризики зміни валютних курсів, процентних ставок, кредитний ризик, а також ризик ліквідності. Зміни валютних курсів можуть вплинути на вартість імпортованих товарів або матеріалів, що використовуються підприємством, а коливання процентних ставок можуть призвести до зростання витрат на обслуговування боргів. Ліквідність, тобто здатність підприємства виконувати свої зобов'язання у короткостроковій перспективі, також є важливим аспектом фінансової стабільності. Нестача ліквідних активів може призвести до платіжної неспроможності та погіршення фінансового стану підприємства;

–операційні ризики виникають у зв'язку з недоліками в управлінні бізнес–процесами, що можуть призводити до фінансових втрат. Наприклад, це можуть

бути технічні збої, помилки персоналу, або збої в постачанні ресурсів. Такі ризики можуть мати значний вплив на виробничий процес і, відповідно, на дохідну частину підприємства;

–стратегічні ризики пов'язані зі змінами в законодавстві, політичній ситуації або загальній економічній кон'юктурі. Наприклад, зміни в регулюванні певної галузі можуть вимагати додаткових інвестицій або реорганізації діяльності підприємства. Такі зміни можуть вплинути на довгострокові фінансові результати підприємства та його конкурентоспроможність.

Процес оцінки ризиків передбачає кількісну та якісну оцінку їх можливого впливу на фінансову стабільність підприємства.

Кількісна оцінка здійснюється за допомогою різних методів, таких як варіаційний аналіз (VaR), аналіз чутливості та сценарний аналіз. Наприклад, варіаційний аналіз дозволяє оцінити максимальні можливі втрати за певний період часу з урахуванням імовірності ризикових подій. Аналіз чутливості, у свою чергу, дозволяє оцінити, як змінюються фінансові показники підприємства при зміні ключових факторів, таких як валютний курс чи процентна ставка. Сценарний аналіз дає можливість змодельовати кілька можливих сценаріїв розвитку подій та оцінити їх вплив на фінансову стабільність.

Якісна оцінка ризиків включає аналіз факторів, які важко виміряти кількісно, але які можуть мати істотний вплив на діяльність підприємства. Це можуть бути політичні зміни, репутаційні ризики, а також зміни у поведінці споживачів. Якісні методи, такі як SWOT–аналіз, допомагають виявити сильні та слабкі сторони підприємства, а також можливості та загрози, які можуть виникнути внаслідок впливу зовнішніх та внутрішніх факторів.

Вплив ризиків на фінансову стабільність підприємства може бути як прямим, так і непрямим. Прямий вплив виражається у вигляді зменшення доходів або збільшення витрат, що безпосередньо погіршує фінансові показники підприємства. Наприклад, різке зростання процентних ставок може

призвести до збільшення витрат на обслуговування боргу, що зменшить чистий прибуток підприємства.

Непрямий вплив може включати погіршення умов кредитування, зниження кредитного рейтингу, втрату довіри з боку контрагентів та інвесторів. Це може призвести до обмеження доступу до фінансових ресурсів або до підвищення вартості цих ресурсів, що, у свою чергу, вплине на фінансову стійкість підприємства. Особливу увагу слід приділити ризику ліквідності. Дефіцит ліквідних активів може призвести до неспроможності підприємства виконувати свої поточні зобов'язання, що може стати причиною банкрутства. З метою зменшення негативного впливу ризиків на фінансову стабільність підприємства, необхідно розробити та впровадити ефективну систему управління ризиками. Основні стратегії управління ризиками включають:

- хеджування фінансових ризиків, яке може зменшити потенційні втрати від коливань валютних курсів або процентних ставок. Це може бути досягнуто за допомогою використання похідних фінансових інструментів, таких як форвардні контракти, опціони або свопи;

- диверсифікація діяльності підприємства, яка допомагає зменшити залежність від одного виду ризику або одного джерела доходу. Диверсифікація може включати розширення асортименту продукції, вихід на нові ринки або залучення нових груп споживачів.

Формування резервів, які можуть бути використані у випадку реалізації ризикових подій. Резерви можуть включати як фінансові кошти, так і матеріальні запаси, що дозволяє підприємству продовжувати діяльність навіть у складних умовах. Отже, управління ризиками є необхідною умовою для забезпечення фінансової стабільності державного підприємства. Комплексний підхід до ідентифікації, оцінки та управління ризиками дозволяє не лише зменшити їх негативний вплив, але й забезпечити стійке зростання та розвиток підприємства в умовах нестабільного економічного середовища.

Висновки до другого розділу

У другому розділі магістерської роботи було проведено детальний аналіз діяльності Державного підприємства «Жовтневе лісове господарство», що дозволило оцінити його фінансовий стан, структуру активів і пасивів, а також ідентифікувати основні ризики, які впливають на фінансову стабільність підприємства.

По-перше, техніко-економічний та фінансовий аналіз показав, що підприємство демонструє стабільну динаміку основних показників діяльності. Було проаналізовано основні фінансові коефіцієнти, такі як коефіцієнти ліквідності, рентабельності та фінансової незалежності. Результати свідчать про достатній рівень платоспроможності та здатність підприємства ефективно використовувати свої активи для отримання прибутку. Однак, у деяких аспектах було виявлено потребу в оптимізації витрат та покращенні управління фінансовими ресурсами.

По-друге, аналіз складу і розміщення засобів підприємства та джерел їх утворення показав, що більшість активів підприємства складають основні засоби, що є характерним для лісового господарства. Також було визначено структуру фінансування, яка вказує на значну залежність від власного капіталу. Підприємство ефективно використовує свої ресурси, проте існує потреба в більш раціональному управлінні оборотними активами для забезпечення кращої ліквідності.

По-третє, оцінка ризиків і їх впливу на фінансову стабільність підприємства виявила низку зовнішніх і внутрішніх факторів, які можуть негативно вплинути на його фінансову стабільність. Серед них основними є економічні ризики, пов'язані зі змінами в законодавстві, коливаннями цін на деревину та залежністю від сезонних факторів. Було також проаналізовано операційні ризики, що стосуються ефективності управління виробничими процесами та персоналом. З метою мінімізації ризиків було рекомендовано

вдосконалити систему управління ризиками та розробити стратегії диверсифікації діяльності.

Таким чином, у другому розділі роботи було здійснено комплексний аналіз діяльності Державного підприємства «Жовтневе лісове господарство», що дозволило виявити сильні та слабкі сторони його фінансового стану, а також розробити рекомендації для підвищення фінансової стабільності в умовах наявних ризиків. Цей аналіз слугує основою для подальшого обґрунтування стратегій розвитку підприємства у наступних розділах роботи.

3 Шляхи поліпшення фінансової стабільності ДП «Жовтневе лісове господарство»

3.1 Проблеми управління фінансовою стабільністю підприємства та шляхи їх вирішення

У виробництві оборотні фонди набувають особливого економічного значення. Оскільки вони у процесі виробництва повністю споживаються протягом одного виробничого циклу і переносять свою вартість на вироблені продукти, то оборотні засоби мають вирішальне значення у формуванні собівартості і вартості лісогосподарської продукції.

Оборотні засоби являють собою авансовану у грошовій формі вартість для планомірного створення і використання оборотних виробничих фондів і обігових фондів у мінімально необхідних розмірах, які забезпечать підприємство використанням його виробничої програми і своєчасності розрахунків.

Проблема раціонального формування оборотних засобів підприємства та їх джерел особливо гостро постає у сучасних складних умовах дефіциту засобів виробництва, порушення господарських зв'язків та великого обсягу неплатежів. В умовах кризового стану лісогосподарського виробництва особливої актуальності набуває питання розробки та постійного вдосконалення конкретних методів аналізу співвідношення власних і позичених коштів у джерелах формування оборотних коштів підприємств АПК. Для розкриття економічної суті оборотних засобів необхідно розглядати їх як динамічну категорію – авансовану вартість, що проходить всі стадії кругообороту, змінюючи свою функціональну форму. Крім того, розрізняють оборотні засоби – активи підприємства, що можуть при правильній, раціональній їх організації та використанні забезпечити певні економічні вигоди, та оборотні кошти – пасиви підприємства, як джерела формування та поповнення активів.

У зв'язку з тим, що оборотні засоби становлять значну частину витрат на виробництво лісогосподарської продукції, забезпеченість господарства власними оборотними засобами має першочергове значення для фінансового стану. У таблиці 3.1 наведені склад і структура оборотних засобів ДП «Жовтневий держлісгосп» а також відображені їх зміни протягом трьох останніх років.

Таблиця 3.1 – Склад і структура оборотних засобів ДП «Жовтневий держлісгосп»

Показник	2021 р.		2022 р.		2023р.		Зміни (+,-)2023р. до			
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн.	%	2021 р.		2022р.	
							тис. грн.	%	тис. грн.	%
запаси:										
виробничі запаси	263,6	45,9	182,9	14,9	262,9	19,8	-0,7	-26,1	80,0	4,9
тварини на вирощуванні і відгодівлі										
незавершене виробництво	-	-	-	-	13,9	1,0	13,9	1,0	13,9	1,0
готова продукція	0,6	0,1	258,8	21,1	384,1	28,9	383,5	28,8	125,3	7,8
товари	-	-	9,9	0,8	9,6	0,7	9,6	0,7	-0,3	-0,1
дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	95,4	16,6	521,7	42,4	385,6	29,0	290,2	12,4	-136,1	-13,4
дебіторська заборгованість за розрахунками										
з бюджетом	38,4	6,7	49,8	4,1	16,1	1,2	-22,3	-5,5	-33,7	-2,9
за виданими авансами	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
інша поточна дебіторська заборгованість	0,4	0,1	3,0	0,2	-	-	-0,4	-0,1	-3,0	-0,2
грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті	59,5	10,4	48,0	3,9	64,7	4,9	5,2	-5,5	16,7	1,0
в іноземній валюті	0,6	0,1	0,6	-	0,6	-	-	-0,1	-	-
Всього	573,8	100,0	1229,1	100,0	1330,2	100,0	756,4	-	101,1	-

Проаналізувавши дані, можемо сказати, що на кінець звітнього 2023 року

оборотні засоби ДП «Жовтневий держлісгосп» збільшилися проти 2021 року на 756,4 тис.грн., тобто у 2,3 рази, а проти 2022 року – на 101,1 тис.грн. (8,2%). Таке збільшення відбулося за рахунок зростання загального обсягу запасів на 483,7 тис.грн. і дебіторської заборгованості – на 267,5 тис.грн. протягом останніх трьох років. Зміна показників коливається з роками.

Аналізуючи дані у розрізі статей слід звернути увагу на значне збільшення обсягу виробничих запасів (80,0 тис.грн. у 2023 році порівняно з попереднім и) Ці зміни свідчать про розширення виробничих потужностей підприємства і відповідає диверсифікації виробництва, що мала місце у 2023 році. Як наслідок, відбулося збільшення залишку готової продукції (125,3 тис.грн. протягом трьох років). Це може свідчити про неправильну збутову політику підприємства, але ж зважаючи на вид продукції – у ДП «Жовтневий держлісгосп» це переважно деревина – таке збільшення можна визначити як комерційно продуманий крок, адже ціна на деревину майже стабільна, позитивно можна характеризувати скорочення дебіторської заборгованості у 2023 році, порівняно з 2022 роком на 136,1 тис.грн.. Це свідчать про вибір підприємством надійних покупців і вивільнення коштів. Так, у 2023 році обсяг грошових коштів збільшився на 16,7 тис.грн. – це сприяє підвищенню абсолютного показника ліквідності балансу.

Таким чином структура оборотних засобів " близька до оптимальної, а загальне збільшення їх обсягу відповідає темпам росту обсягів виробництва.

Кожний актив має своє джерело фінансування, тому, аналізуючи стан оборотних засобів, з'ясовують джерела їх формування. Оборотні активи утворюються за рахунок як власного капіталу, так і короткострокових позичених засобів. У залежності від джерел формування загальну суму оборотних засобів поділяють на дві частини:

- змінну, яка створюється за рахунок короткострокових зобов'язань підприємства;
- постійний мінімум поточних активів (запасів і витрат), який утворюється за рахунок власного капіталу.

До власних джерел формування оборотних засобів, у першу чергу, належать власний оборотний капітал або робочий капітал, який розраховується як різниця між оборотними активами і поточними зобов'язаннями, або як різниця суми власного капіталу, довгострокових зобов'язань, забезпечень майбутніх витрат і платежів та суми необоротних активів.

Основна ідея застосування цього показника полягає у визначенні величини обігових коштів, що залишаються підприємству після розрахунку за короткостроковими зобов'язаннями, а його зростання є позитивною тенденцією. Суть використання робочого капіталу полягає в тому, що короткострокова заборгованість суб'єкта господарювання може виникати при поточній діяльності. Якщо він працює у нормальному режимі, то спроможний розрахуватися за зобов'язаннями за рахунок обігових коштів, а решту залишити як робочий капітал.

Бажано, аби поточні активи (робочий капітал) були наполовину сформовані за рахунок власного, а наполовину – за рахунок залученого капіталу. Тоді буде забезпечена гарантія погашення зовнішнього боргу.

Щоб розрахувати величину робочого капіталу ДП «Жовтневий держлісгосп», скористаємося наступною таблицею (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2 – Розрахунок власного оборотного капіталу ДП «Жовтневий держлісгосп» у тис.грн.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни (+,-) 2023 р. від	
				2021 р.	2022 р.
оборотні активи	573,8	1229,1	1330,2	756,4	101,1
поточні зобов'язання	68,5	464,4	644,9	2099,8	957,7
робочий капітал	505,3	764,7	685,3	180,0	-79,4

Як свідчать дані таблиці, що робочий капітал наприкінці 2023 року зменшився, порівняно із його величиною у кінці 2022 року на 79,4 тис.грн., але порівняно з 2021 роком збільшився на 180,0 тис.грн.. Відбулося це за рахунок непропорційності змін у вартості оборотних активів та поточних зобов'язань – темп приросту останніх значно випереджає. Дана ситуація не є бажаною для лісгоспу, оскільки вона пов'язана з додатковими обсягами фінансування на

позичковій основі, тобто спостерігається приплив грошових коштів і водночас зменшення платоспроможності господарства. Так, при розрахунку ДП «Жовтневий держлісгосп» за всіма своїми зобов'язаннями у 2023 році воно б мало у залишку оборотних активів на суму 685,3 тис. грн., проти 764,7 тис.грн. у 2022 році.

Розраховується також структура розподілу власного капіталу, тобто частина власного обороту і власного основного капіталу в загальній його сумі. Визначається коефіцієнт маневреності капіталу, який показує, яка частина власного капіталу знаходиться в обороті, тобто в тій формі, яка дозволяє вільно маневрувати цими засобами. Коефіцієнт повинен бути достатньо високим, щоб забезпечити гнучкість у використанні власних засобів підприємства. Зміну коефіцієнту маневреності капіталу протягом трьох років у відобразимо у наступній таблиці.

Таблиця 3.3 – Розрахунок коефіцієнту маневреності власного капіталу у ДП «Жовтневий держлісгосп» за 2021–2023 роки

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023р. від	
				2021 р.	2022 р.
сума власного оборотного капіталу, тис. грн.	505,3	764,7	685,3	180,0	–79,4
загальна сума власного капіталу, тис. грн.	1273,2	2014,5	2524,5	1251,3	510,0
коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,397	0,380	0,272	–0,125	–0,108

Тенденція до зниження розрахованого показника слід оцінити як негативний момент у фінансово–господарській діяльності даного господарства, оскільки спостерігається зниження гнучкості у використанні власних засобів підприємства. Зменшення значення коефіцієнта є наслідком коливання суми робочого капіталу і стрімкого збільшення вартості власного капіталу.

Важливим показником, що характеризує фінансовий стан підприємства, є забезпеченість оборотних засобів джерелами їх формування. Капітал, залучений для фінансування оборотних активів, може бути в кількох формах:

як власний капітал; довгострокові зобов'язання; короткострокові кредити банків; поточні зобов'язання та інші. Оборотний капітал може збільшуватися внаслідок розподілу доходів підприємства, внесення додаткового капіталу власниками, отримання короткострокових кредитів і позик; відстрочення поточного зобов'язання тощо.

Структура джерел формування оборотних засобів залежить від рівня рентабельності підприємства, стану фінансової дисципліни і пори року. У господарствах, що мають високий рівень рентабельності і які дотримуються фінансової дисципліни, власні джерела займають головне місце у формуванні оборотних засобів. Позичені джерела використовуються ними лише в особливо напружені періоди року. Їх питома вага збільшується у першому півріччі і різко знижується на кінець року. У зв'язку із сезонністю лісгосподарського виробництва протягом року структура джерел формування оборотних засобів різко змінюється. На початок року більша частина оборотних засобів покривається за рахунок власних джерел. Позичені джерела взимку звичайно залучаються у незначних розмірах. У період сезонного нарощення витрат питома вага позичених джерел, як правило, зростає, а власних – знижується.

Розглянемо склад і структуру джерел формування оборотних засобів, для цього скористаємося таблицею 3.4.

Власний капітал є головним джерелом формування оборотних активів в ДП «Жовтневий держлісгосп», оскільки його питома вага в загальній вартості джерел формування протягом трьох років має значення більше 50 %. Але помітною є тенденція до її скорочення. Так, у 2021 році вона склала 88,0%, у 2022 – 62,2%, а у 2023 році вже 51,6 %. Зазначимо, що нормативною можна вважати питому вагу власних коштів в межах 30–60 %. Зменшення частки власних коштів є наслідком зміни позикових і залучених коштів, вартість останніх у 2023 році збільшилася на 563,0 тис. грн. порівняно з попереднім роком. Така ситуація є небажаною, адже позитивнішим для господарства було б перевищення позичених коштів і зокрема довгострокових кредитів.

Загальна вартість джерел формування оборотних засобів в 2023 році

порівняно з попереднім роком збільшилася незначно (+101,1 тис.грн.), тоді як порівняно з 2021 року збільшення склало 756,4 тис.грн., що свідчить про розширення виробничих можливостей підприємства.

Таблиця 3.4 – Склад і структура джерел формування оборотних засобів ДП «Жовтневий держлісгосп»

Показник	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни 2023 р. від			
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	2021 р.		2022 р.	
							тис. грн.	%	тис. грн.	%
власні	505,3	88,0	764,7	62,2	685,3	51,6	180,0	– 36,5	–79,4	–10,7
позичені:										
короткострокові кредити банків	–	–	411,7	33,5	29,2	2,2	29,2	2,2	–382,5	–31,3
залучені:										
кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	52,6	9,2	31,9	2,6	564,6	42,4	512,0	33,2	532,7	39,8
поточні зобов'язання за розрахунками	9,5	1,7	20,8	1,7	51,1	3,8	41,6	2,1	30,3	2,1
інші поточні зобов'язання	6,4	1,1		–	–	–	–6,4	–1,1	–	–
разом	68,5	12,0	52,7	4,3	615,7	46,2	547,2	34,2	563,0	41,9
всього	573,8	100,0	1229,1	100,0	1330,2	100,0	756,4	–	101,1	–

Розмір оборотного капіталу повинен відповідати потребам виробництва і можливостям підприємства по реалізації продукції. Планування оборотних засобів або ж визначення в них потреби здійснюється шляхом нормування, яке полягає в установленні реальних розмірів оборотних засобів.

Всебічне і правильне використання оборотних засобів є одним з найважливіших завдань господарської діяльності лісгосподарських підприємств. Однією з умов безперервності виробництва є постійне відновлення його оборотних засобів. Це зумовлено постійністю руху самих засобів виробництва, що відбувається у вигляді їх кругообігу. Обіг оборотних фондів відбувається протягом одного виробничого циклу. Початком його є надходження коштів, за рахунок яких створюються виробничі запаси, котрі

потім переходять у незавершене виробництво, а з незавершеного виробництва – у готову продукцію, після реалізації якої знову набувають грошової форми. Обороти відбуваються один за одним.

Скорочення тривалості обороту фондів сприяє зниженню витрат на одиницю продукції. Чим коротше цей час, тим менше потрібно на рік коштів для виробництва.

Під час аналізу ефективності використання оборотних фондів вивчають динаміку основних показників їх використання: оборотність оборотних засобів; рентабельність або ресурсовіддачу.

У наступній таблиці наведені показники оборотності оборотних засобів Жовтневого держлісгоспу за три попередні роки, а також відображена тенденція змін цих показників протягом досліджуємого періоду.

Показники оборотності характеризують інтенсивність використання оборотних засобів. Підвищення цього коефіцієнта є позитивним явищем, адже прискорення оборотності капіталу сприяє зменшенню потреби в ньому і приросту обсягів реалізації, а відтак і збільшенню одержаного прибутку.

Таблиця 3.5 – Показники оборотності оборотних засобів

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від:	
				2021 р.	2022 р.
середньорічна вартість оборотних засобів, всього, тис.грн.	584,5	901,5	1279,7	695,2	378,2
сума виручки від реалізації, тис. грн.	816,3	1879,1	2497,4	1681,1	618,3
коефіцієнт оборотності оборотних засобів	1,396	2,084	1,952	+0,556	–0,132
тривалість 1 обороту в днях	261	175	187	–74	+12
коефіцієнт закріплення оборотних засобів	0,716	0,480	0,512	–0,204	+0,032

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів у коливається з роками: так у 2022 році відбулося його стрімке зростання з 1,396 до 2,084 (+0,556), а вже у 2023 році відмічаємо його деяке скорочення (–0,132). Це відповідно відобразилось на тривалості обороту, який у 2023 році збільшився на 12 днів проти попереднього року. Тобто, можемо зробити висновок про збільшення потреби у оборотному капіталі на 82,1 тис.грн., а обсяг реалізації внаслідок цього зменшився на 10,8 тис.грн.

Коефіцієнт закріплення оборотних засобів показує величину оборотних засобів на 1 грн. реалізованої продукції. Тенденція його зміни обернено пропорційна зміні коефіцієнту оборотності і його зростання у 2023 році на 0,032 підтверджує затримання в обороті додаткового обсягу оборотного капіталу.

Щоб визначити вплив середньорічної вартості оборотних засобів та виручки від реалізації продукції на зміну коефіцієнту оборотності оборотних засобів та коефіцієнту закріплення оборотних засобів, використаємо наступну таблицю 3.6.

Розрахунок впливу факторів на зміну розглянутих вище коефіцієнтів показує, що за рахунок збільшення обсягу виручки значення коефіцієнта оборотності мало б збільшитися на 0,686, але зміна вартості оборотних засобів призвела до його зменшення на 0,818, що у сумарному виразі дало загальне зменшення коефіцієнта на –0,132.

Щодо коефіцієнта закріплення оборотних засобів – збільшення обсягу реалізації дало його зменшення на 0,12, але вартість оборотних засобів збільшила коефіцієнт на 0,152, що у підсумку призвело до його зростання на 0,032.

Таблиця 3.6 – Розрахунок впливу факторів на коефіцієнт оборотності та коефіцієнт закріплення оборотних засобів

Показник	Виручка від реалізації, тис. грн.		Вартість оборотних засобів, тис. грн.		Роки		Розрахункова	Відхилення 2022 р. від 2023 р.		
	2022 р	2023 р	2022 р	2023 р	2022 р.	2023 р.		Всього	в тому числі за рахунок зміни	
									виручки	вартості оборотних засобів
коефіцієнт оборотності	1879,1	2497,4	901,5	1279,7	2,084	1,952	2,77	−0,132	0,686	−0,818
коефіцієнт закріплення оборотних засобів	1879,1	2497,4	901,5	1279,7	0,480	0,512	0,36	+0,032	−0,12	0,152

Скористуємось наступною таблицею для визначення показників рентабельності (таблиця 3.7).

Таблиця 3.7 – Розрахунок рентабельності оборотних засобів ДП «Жовтневий держлісгосп»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+,-) 2023 р. від:	
				2021 р.	2022 р.
прибуток (+), збиток (-) тис. грн.	300,2	741,3	503,9	203,7	-237,4
середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн.	584,5	901,5	1279,7	695,2	378,2
рентабельність оборотних засобів, %	51,4	82,2	39,4	-12,0	-42,8

Співвідношення прибутку й активів відображає можливість підприємства до їх оновлення без залучення зовнішніх джерел фінансування. За даними рентабельність активів коливається з роками внаслідок коливання суми прибутку, яка у 2023 році менша за рівень попереднього року на 237,4 тис.грн. З розрахунку можемо зробити висновок, що у 2023 році підприємство може профінансувати оборотні засоби самостійно на 39,4 %. Тенденція до зниження показника, яка у звітному році скла -42,8 % свідчить про ймовірність втрати можливості самостійного фінансування своїх основних та оборотних засобів.

3.2 Удосконалення процесу управління фінансовою стабільністю підприємства

Розрахунки – найдинамічніший з факторів, що впливають на платоспроможність, отже і на фінансовий стан підприємства. Внаслідок незадовільного стану розрахунків навіть економічно міцне господарство може потрапити у фінансові труднощі, на деякий час стати неплатоспроможним. Правильна організація розрахунків потребує суворого дотримання фінансової дисципліни, оплати боргів по зобов'язаннях і забезпечення своєчасного одержання коштів за реалізовану продукцію і надані послуги.

Аналіз розрахунків проводять за видами заборгованості – дебіторської і кредиторської.

Дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. До неї включають: заборгованість за товари, роботи й послуги, надані іншим господарствам, заборгованість по розрахунках з бюджетом, за виданими авансами з нарахованих доходів; векселі одержані; довгострокову дебіторську заборгованість, іншу поточну заборгованість в частині дебіторської заборгованості персоналу, витрати майбутніх періодів.

Кредиторська заборгованість – заборгованість підприємства іншим підприємствам, яка виникла внаслідок минулих подій, іншим підприємствам. До неї належать: заборгованість за товари, роботи, послуги, надані даному господарству; векселі видані; поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом; зобов'язання за одержані аванси; за страхування; зобов'язання з оплати праці та інші поточні зобов'язання.

Дебіторська заборгованість спричиняє вилученню коштів з обороту підприємств, що негативно позначається на їх фінансовому стані, а кредиторська заборгованість веде до залучення в оборот коштів, які належать іншим господарствам.

Значна зміна кредиторської і дебіторської заборгованостей зумовлює необхідність поглибленого аналізу стану платіжно–розрахункової дисципліни на підприємстві.

Класифікація дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги здійснюється групуванням дебіторської заборгованості за строками її непогашення із встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи.

Збільшення дебіторської заборгованості не завжди оцінюється негативно. Якщо підприємство розширює свою діяльність, то зростає і чисельність покупців, а відповідно і дебіторська заборгованість. Разом з тим підприємство може скоротити відвантаження продукції, тобто рахунки дебіторів зменшаться.

Слід розрізняти нормальну і прострочену заборгованість. Нормальна – заборгованість, термін якої не настав. Прострочена (ненормальна) –

заборгованість, термін сплати якої минув. Наявність даної заборгованості створює фінансові ускладнення, оскільки підприємство буде відчувати недостачу фінансових ресурсів для придбання виробничих запасів, сплати заробітної платні та інше. Окрім того, «заморожування» засобів у дебіторській заборгованості призводить до уповільнення обертання капіталу. Тому кожне підприємство зацікавлене у скороченні строків погашення платежів.

Аналізуючи кредиторську заборгованість, слід враховувати, що вона є одночасно джерелом покриття дебіторської заборгованості. Тому у процесі аналізу необхідно порівняти суму дебіторської і кредиторської заборгованості. Якщо перша перевищує останню, то це свідчить про іммобілізацію власного капіталу у дебіторську заборгованість.

Особливу актуальність грає заборгованість в умовах інфляції, коли відбувається знецінення грошей. Тримати гроші в готівці не вигідно, а також не вигідно і продавати товар у борг. Проте вигідно мати кредитні зобов'язання до сплати у грошовій формі, оскільки сплати по різних видах кредиторської заборгованості проводяться грошима. Купівельна спроможність яких до моменту сплати зменшується.

Таким чином, аналіз структури та стану розрахунків з дебіторами та кредиторами потрібен для оцінки раціональності формування джерел фінансової діяльності підприємства і його ринкової стійкості. Кредиторська заборгованість хоч і не впливає так прямо на фінансовий стан підприємства як дебіторська, але несвоєчасність її погашення підриває авторитет підприємства, довіру постачальників, кредиторів та інвесторів, як наслідок, у майбутньому може знизити його економічний потенціал. Розглянемо стан розрахунків ДП «Жовтневий держлісгосп» за допомогою наступної таблиці (таблиця 3.8).

Бачимо, що у 2021 році сума дебіторської заборгованості становила 134,2 тис.грн.. У 2022 році її обсяг збільшився на 440,3 тис.грн., тобто у 4,3 рази. Зміна в основному відбулася за рахунок збільшення дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги на 426,3 тис.грн. (у 5,5 разів). А от у 2023 році значення дебіторської заборгованості зменшилось на 136,1 тис.грн.

(35,3%). обсяг дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом коливається з роками, але у 2023 році вона значно зменшилась порівняно з попереднім роком – на 33,7 тис.грн. (у 3 рази). У 2023 році зовсім відсутня інша дебіторська заборгованість, хоча у 2022 році її значення збільшилось на 2,6 тис.грн., тобто у 7,5 разів, проти попереднього 2021року.

Таблиця 3.8 – Аналіз стану розрахунків з дебіторами та кредиторами у 2021–2023 роках, тис грн

Заборгованість	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 р. від	
				2021 р.	2022 р.
розрахунки з дебіторами:					
дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	95,4	521,7	385,6	290,2	–136,1
дебіторська заборгованість за розрахунками:					
– з бюджетом	38,4	49,8	16,1	–22,3	–33,7
інша поточна дебіторська заборгованість	0,4	3,0	–	–0,4	–3,0
разом дебіторської заборгованості	134,2	574,5	401,7	267,5	–172,8
розрахунки з кредиторами:					
короткострокові кредити банків	–	411,7	29,2	29,2	–382,5
кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	52,6	31,9	564,6	512,0	532,7
поточні зобов'язання за розрахунками:					
– з одержаних авансів	–	–	25,9	25,9	25,9
– з бюджетом	2,8	1,4	4,1	1,3	2,7
– зі страхування	0,3	0,3	0,6	0,3	0,3
– з оплати праці	6,4	19,1	20,5	14,1	1,4
інші поточні зобов'язання	6,4	–	–	–6,4	–
разом кредиторської заборгованості	68,5	464,6	644,9	576,4	180,5

Причиною коливання обсягу дебіторської заборгованості у є нерівномірність зміни темпів нарощування обсягів реалізації, адже виручка у 2022 році зросла у 2,3 рази, тоді як у 2023 році приріст склав лише 30 %.

Щодо кредиторської заборгованості, то її обсяг у 2021 і 2022 роках не перевищував суму дебіторської заборгованості. І тільки у 2023 році, внаслідок різкого зростання кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги (на 532,7 тис.грн.), вона перевищила дебіторську заборгованість на 243,2

тис.грн..

Таким чином коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості у 2023 році склав 0,623, тобто він менший за нормативне значення (1,0), тому слід остерігатися простроченої кредиторської заборгованості і фінансових санкцій з цього приводу.

Позитивним є зменшення дебіторської заборгованості, адже її зростання іммобілізує оборотні кошти підприємства.

Бачимо, що значну частину дебіторської та кредиторської заборгованості займає продаж та купівля обладнання, таким чином підтверджується, визначена під час аналізу активу балансу підприємства, тенденція до іммобілізації капіталу.

Критерієм фінансового стану підприємства є його платоспроможність. Під платоспроможністю господарства розуміють його готовність сплатити свої першочергові зобов'язання наявними коштами та поточними надходженнями від господарських операцій. Підприємство вважається платоспроможним, якщо сума готівки, дебіторської заборгованості та інших легко ліквідних активів більша або дорівнює першочерговим платіжним зобов'язанням. Платоспроможність господарства залежить від забезпеченості його власними оборотними засобами та короткостроковими позиками банку, від стану виробництва, реалізації продукції та розрахунків.

Платоспроможність господарства визначають як за річним. Так і за квартальним балансом. Для її визначення першочергові зобов'язання пасиву балансу протиставляють наявним платіжним засобам активу балансу.

До платіжних засобів належать швидко ліквідні активи: готівка в касі і на рахунках у банках, швидко ліквідні цінні папери; строкові платежі заготовчих організацій та інших покупців; товарна лісогосподарська і промислова продукція, на яку є попит; ліквідна дебіторська заборгованість, тобто така, що може бути погашена на день оцінки платоспроможності; запаси і витрати, якщо вони без затримки можуть бути переведені в готівку; поточні фінансові інвестиції.

До першочергових платіжних зобов'язань належать позики банків та інші позикові кошти, строк погашення яких настав; розрахунки з постачальниками, бюджетом, з робітниками і службовцями та інші строкові зобов'язання.

Аналіз платоспроможності потрібен не лише для підприємства з ціллю оцінки і прогнозування фінансової діяльності, але і для зовнішніх інвесторів, А точніше – банків. Перед тим, як видати кредит, банк повинен упевнитися у кредитоспроможності позичальника. Теж саме повинні зробити і підприємства, які хочуть вступити в економічні зв'язки один з одним. Особливо важливо знати про фінансові можливості партнерів, якщо виникає питання про надання їм комерційного кредиту або відстрочки платежу.

Розглянемо розрахунок коефіцієнту платоспроможності ДП «Жовтневий держлісгосп». Для цього скористаємося наступною таблицею 3.9.

Таблиця 3.9 – Аналіз платоспроможності ДП «Жовтневий держлісгосп» у 2019–2023 роках

Показник	Роки					Зміни (+,–) від 2023 року			
	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022
платіжні засоби:									
грошові кошти та їх еквіваленти	11,2	19,0	60,1	48,6	65,3	54,1	46,3	5,2	16,7
готова продукція	117,5	86,9	0,6	258,8	384,1	266,6	297,2	383,5	125,3
товари	–	–	–	9,9	9,6	9,6	9,6	9,6	–0,3
дебіторська заборгованість	369,8	315,1	134,2	574,5	401,7	31,9	86,6	267,5	–172,8
разом платіжних засобів	498,5	421,0	194,9	891,8	860,7	362,2	439,7	665,2	–31,1
платіжні зобов'язання:									
короткострокові кредити банків	200,0	201,5	–	411,7	29,2	–170,8	–172,3	29,2	–382,5
розрахунки з кредиторами	52,7	59,7	68,5	52,7	615,7	563,0	556,0	547,2	563,0
разом поточних зобов'язань	252,7	261,2	68,5	464,4	644,9	392,2	383,7	576,4	180,5
коефіцієнт платоспроможності	1,926	1,611	2,845	1,920	1,335	–0,591	–0,276	–1,51	–0,85
перевищення платіжних засобів	245,8	159,8	126,4	427,4	215,8	30,0	–56,0	91,2	–211,6

За даними таблиці відмічаємо значне коливання коефіцієнта платоспроможності. Найвище його значення було у 2021 році – 2,845, адже

цього року була найменша сума поточних зобов'язань – 68,5 тис.грн., хоча найбільше перевищення платіжних засобів над зобов'язаннями спостерігалася у 2019 році, коли коефіцієнт мав значення 1,972. Станом на звітний 2023 рік коефіцієнт платоспроможності є найменшим і складає 1,335, причиною цього є випередження темпів зростання суми зобов'язань над темпами росту обсягу платіжних засобів.

Спадання показника платоспроможності свідчать про зниження фінансової стійкості підприємства і підвищення ступеню залежності від кредиторів. Але ж слід зазначити, що значення коефіцієнта у тому числі не є нижчим за науково обґрунтований рівень 1,0).

Щоб проаналізувати, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи чи пасиви, застосовують коефіцієнт ділової активності: як правило, до них належать показники, які характеризують швидкість оборотних активів (пасивів). Показники оборотності мають велике значення для оцінки фінансового положення підприємства, оскільки від швидкості перетворення наявних ресурсів у грошову форму безпосередньо залежить платоспроможність підприємства. Для аналізу показників ділової активності ДП «Жовтневий держлісгосп» доцільно скористатися наступною таблицею (3.10).

Загальний аналіз таблиці свідчить про нерівномірний розвиток підприємства, адже всі показники коливаються як у позитивному так і негативному напрямку.

Коефіцієнт оборотності активів у 2023 році становить 0,725, його значення знизилось на 0,031.

На противагу попередньому року коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості значно зріс у звітному році (на 2,946), що призвело до скорочення тривалості обороту на 53 дні – це є бажаною ситуацією.

Незначних змін зазнав коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості – він зменшився на 0,173 у 2023 році і відповідно збільшилась тривалість оборту на 4 дні. Безперечно позитивнішою була б зворотня тенденція.

Зміна цих коефіцієнтів поряд зі скороченням коефіцієнту оборотності запасів у 2023 році на 0,208, а значить і збільшення тривалості обороту на 8 днів призвело до зменшення тривалості операційного циклу на 45 днів. У 2023 році він тривав 185 днів, тобто від дня купівлі запасів використаних у виробництві до отримання коштів проходить 6 місяців. Причиною таких зрушень є значне скорочення обсягу дебіторської заборгованості і відповідно строку її обертання.

Таблиця 3.10 – Аналіз показників ділової активності у 2021–2023 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 р. від	
				2021р.	2022р.
коефіцієнт оборотності активів	0,608	0,756	0,725	0,117	–0,031
коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	6,083	3,271	6,217	0,134	2,946
тривалість обороту дебіторської заборгованості	60	112	59	–1	53
коефіцієнт обороту кредиторської заборгованості	11,917	4,046	3,373	–8,044	–0,173
тривалість обороту кредиторської заборгованості	31	90	94	63	4
коефіцієнт оборотності матеріально–виробничих запасів	2,151	3,101	2,893	0,742	–0,208
тривалість обороту матеріально–виробничих запасів	170	118	126	–44	8
тривалість операційного циклу	230	230	185	–45	–45
тривалість фінансового циклу	199	140	91	–108	–49
коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,641	0,933	0,989	0,348	0,056
коефіцієнт оборотності засобів	1,061	1,496	1,182	–2,243	–0,314
тривалість обороту засобів	344	244	309	65	–35
фондовіддача	1,061	1,496	1,183	0,121	–0,314
коефіцієнт достатності робочого капіталу	1,615	2,457	3,644	2,029	1,187

Позитивним є поступове скорочення тривалості фінансового циклу, адже у 2023 році кошти були вилучені з обороту на 91 день проти 199 і 140 днів у 2021 і 2022 роках відповідно. Значення показника фондівіддачі різко зменшилось у 2022 році на 0,314, але це слід пояснити придбанням нових основних засобів, а не зниженням ефективності їх використання . Поступово зростає коефіцієнт оборотності власного капіталу – з 0,641 до 0,989 протягом

останніх трьох років. Він є показником адекватності інвестування і дає можливість зробити висновок про забезпечення масштабу діяльності на 98,9% власним капіталом.

З роками зростає коефіцієнт достатності робочого капіталу, але слід відмітити, що у західних компаніях його значення перебуває у межах від 8,6 до 25,3, коли за даними 2023 року він дорівнює 3,644.

Не менш важливими показниками, які використовуються при аналізі фінансового стану, є коефіцієнти рентабельності, що наведені у таблиці 3.11, оскільки дані показники обов'язково використовують при аналізі банки та інші кредитори будь-якого підприємства.

Таблиця 3.11 – Аналіз показників рентабельності ДП «Жовтневий держлісгосп» у 2021–2023 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 р. від	
				2021 р.	2022 р.
коефіцієнт рентабельності активів	0,236	0,387	0,169	–0,067	–0,218
рентабельність власного капіталу	0,235	0,368	0,199	–0,036	–0,169
період окупності власного капіталу	4,241	2,718	5,009	0,768	2,291
рентабельність реалізації	0,643	0,665	0,402	–0,241	–0,263
рентабельність діяльності в цілому	0,236	0,387	0,168	–0,068	–0,219
рентабельність інвестиційного капіталу	1,821	2,782	0,909	–0,912	–1,873

Рентабельність активів вказує на можливість підприємства до їх оновлення без залучення зовнішніх джерел фінансування. Як бачимо, цей показник коливається з роками. Так його значення у 2021 році збільшилася на 0,151, а вже у 2023 році знизилась на 0,218 (у 2,3 рази), тобто у звітному році ДП «Жовтневий держлісгосп» втратило можливість до самостійного фінансування оборотних засобів.

Основне економічне значення коефіцієнту рентабельності власного капіталу полягає в тому, що він свідчить про частку прибутку у власному капіталі, вкладеному у підприємство його власниками. За даними розрахунку бачимо, що зміна цього показника аналогічна до попереднього і у звітному році зменшилась на 0,169, тобто на 25%. Причиною цього є те, що обсяг реалізації і вартість власного капіталу змінюються різними темпами. Зниження коефіцієнта

призвело до збільшення терміну окупності власного капіталу, що свідчить про подовження періоду часу, протягом якого власники можуть сподіватись на повернення вкладених коштів.

Показник рентабельності реалізації на підприємстві досить високий, хоча аналогічно до вищерозглянутих коефіцієнтів спостерігається його різке скорочення у 2023 році, тобто, коли у 2022 році на кожну вкладену гривню було отримано 66 коп. прибутку, то у 2023 році – тільки 40 коп.

Різке скорочення рентабельності інвестованого капіталу свідчить про зниження ефективності використання коштів вкладених у постійні активи.

3.3 Аналіз ефективності впровадження запропонованих заходів з управління фінансовою стабільністю підприємства

У процесі вивчення проблем стійкості виробництва виявляються наявність неоднакових і суперечливих трактувань економічної суті даного поняття. Дискусійні питання про коректність у визначеннях стійкості постає як альтернатива кількості їх виникнення. Часто поняття стійкості ототожнюють із стабільністю, сталістю, спроможністю, незалежністю, при цьому обмежуючи її оцінку певними фінансовими показниками, що належать до груп показників фінансової стійкості й платоспроможності. Відсутність установленого категорійного апарату за таких умов пояснюється постійним розвитком економічної науки, зміною економічних відносин, що зумовлюють появу нових методів, підходів до вивчення предмета, понять і термінів. Більш глибокі дослідження проблем стійкого розвитку підприємств оперують поняттям "економічна стійкість підприємства". В основі вивчення економічної стійкості лежить принципова теорія стійкого розвитку, що склалася лише у кінці двадцятого століття. У сучасному розумінні поняття "стійкий розвиток" було доповнено новим змістом з урахуванням глобальних перетворень, що відбуваються в економіці, політиці та інших сферах як окремих держав, так і

всього співтовариства. Проблема стійкого розвитку виробництва цікавила багатьох економістів: від засновників меркантилістичної школи, що висунули передумови збалансованого функціонування економіки окремої країни шляхом досягнення активного сальдо торгового балансу, до сучасних вчених, що вивчають стійкість економіки в динаміці, в рамках окремого бізнес-циклу та в більш віддаленій перспективі.

Вивчення літератури щодо логічного визначення і встановлення змісту поняття "стійкість" свідчить про наявність багато аспектного тлумачення даного поняття. Розмаїття трактувань зумовлено впливом багатьох факторів, таких як стан ринку, місце і роль підприємства на ринку, де реалізується вироблена ним продукція, рівень матеріально-технічної оснащеності, наявність основних та оборотних засобів, ступінь активності підприємства, структура капіталу, застосовувані технології, тривалість кругообігу коштів, забезпеченість та ефективність використання трудових ресурсів, що передбачають різні грані стійкості. Іноді навіть визначення суті поняття фінансової стійкості підприємства мають різну ступінь конкретизації. Так, більш узагальнене трактування характеризує фінансову стійкість як "такий стан його фінансових ресурсів, їх розподіл і використання, що забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності й кредитоспроможності в умовах допустимого ризику ". Інше визначення підкреслює спорідненість фінансової стійкості із фінансовою незалежністю: "сутність фінансової стійкості полягає в забезпеченні запасів та витрат джерелами формування, відображає залежність підприємства від зовнішніх інвесторів і характеризує його автономність".

Проте в ряді випадків стандартне формулювання поняття фінансової стійкості підприємства не задовольняє вимоги більш розширеного дослідження, що передбачає звернення до системного аналізу явищ. Враховуючи зауваження в ряді робіт щодо того, що фінансова стійкість формується в процесі всієї виробничо-господарської діяльності, деякі вчені пропонують здійснювати оцінку стійкості лісгосподарського підприємства, незважаючи на результати

не тільки фінансової, а й виробничої діяльності.

Стійкість чи стабільність – одна з найважливіших характеристик поведінки відособленої, автономно функціонуючої системи щодо зовнішніх умов, у яких вона існує. Визначення фінансової стабільності підприємств належить до числа найважливіших не тільки фінансових, а й загальноекономічних проблем. Адже, недостатня фінансова стійкість призводить до неплатоспроможності підприємств, відсутності коштів для фінансування поточної та інвестиційної діяльності, банкрутства. А надмірна шкодить розвитку підприємств, перевантажуючи їх надмірними запасами та резервами. Фінансова стійкість є характеристикою організації фінансового обліку та стану фінансових ресурсів лісогосподарських підприємств з позицій стабільності його фінансування у довгостроковій перспективі. На неї впливає структура фінансових ресурсів підприємства, його залежність від кредиторів та інвесторів. Ідеальною була б ситуація, коли підприємство здійснює у повному й необхідному обсязі самофінансування лише за рахунок власного отриманого прибутку. Водночас вважається цілком допустимим активне використання залучених коштів.

Рівень фінансової стабільності підприємства знаходиться в прямій залежності від забезпеченості запасів тією чи іншою категорією джерел.

Скористувавшись наступною таблицею, можемо визначити типи фінансової стабільності протягом трьох останніх років (таблиця 3.12).

Результат розрахунку свідчить про абсолютну фінансову стабільність ДП «Жовтневий держлісгосп» 2021–2022 роках і нестійкий її рівень у звітному 2023 році. Причиною цього є збільшення обсягу запасів на 257,2 тис.грн. і вартості власних коштів і робочого капіталу відповідно на 346,6 і 79,4 тис.грн у 2023 році. Саме тому для фінансування запасів довелося залучати позичені кошти. Адже, недостатня фінансова стійкість призводить до неплатоспроможності підприємств, відсутності коштів для фінансування поточної та інвестиційної діяльності, банкрутства. А надмірна шкодить розвитку підприємств, перевантажуючи їх надмірними запасами та резервами.

Таблиця 3.12 – Визначення типу фінансової стабільності ДП «Жовтневий держлісгосп» у 2021–2023 рр., тис грн

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+,-) 2023 р.	
				2021 р.	2022 р.
власний капітал	1273,2	2014,5	2524,5	1251,3	510,0
забезпечення наступних витрат і платежів	1,3	6,2	6,2	4,9	–
необоротні активи	769,2	1256,0	2112,6	1343,4	856,6
власні кошти для формування запасів	504,0	758,7	411,9	–92,1	–346,6
довгострокові зобов'язання	–	–	267,2	+267,2	+267,2
наявність робочого капіталу	505,3	764,7	685,3	180,0	–79,4
короткострокові кредити банків	–	411,7	29,2	29,2	–382,5
кредиторська заборгованість по товарним операціям, векселям виданим, отриманим авансам	52,6	31,9	564,6	512,0	532,7
наявність джерел для формування запасів	557,9	1208,3	1279,1	721,2	70,8
запаси	379,5	606,0	863,2	483,7	257,2
наявність (+), недостача(–) власних коштів для формування запасів	+124,5	+152,5	–451,3	–575,8	–603,8
наявність (+), недостача (–) робочого капіталу для формування запасів	+125,8	+158,7	–177,9	–303,7	–336,6
наявність всіх джерел для формування запасів	+178,4	+602,3	+415,9	237,5	–186,4
рівень фінансової стабільності	Абсолютна	Абсолютна	Нестійка	–	–

Найважливішою характеристикою діяльності у ринкових відносин вважається здатність лісогосподарського підприємства виконати свої зобов'язання точно в момент настання строку платежів. Щоб визначити, чи зможе підприємство вчасно сплатити пред'явлені йому рахунки, в першу чергу необхідно провести оцінку ліквідності. На основі характеристики оцінки ліквідності поточних активів, яка визначається часом, необхідним для перетворення їх у грошові засоби, здійснюється оцінка платоспроможності підприємства. Чим менше потрібно часу для інкасування даного активу, тим вища його ліквідність. Ліквідність балансу – це можливість підприємства

перетворити активи у готівку і погасити боргові зобов'язання, а точніше – це ступінь покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких у готівку відповідає строку погашення платіжних зобов'язань. Вона залежить від ступеня відповідності величини платіжних засобів величині короткострокових боргових зобов'язань.

Поняття платоспроможності і ліквідності балансу досить близькі, але останнє більш ємне. Від ступеню ліквідності балансу залежить платоспроможність. У той же час ліквідність характеризує як поточний стан розрахунків, так і перспективу. Підприємство може бути платоспроможним на звітну дату, але мати не благоприємні можливості у майбутньому.

Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні засобів по активу, згрупованих за ступенем зменшення ліквідності, з короткостроковими зобов'язаннями по пасиву, які групуються за ступенем терміновості їх погашення.

Перша група включає найбільш мобільну частину ліквідних засобів, таких як гроші і короткострокові фінансові вкладення. До другої групи відносяться готова продукція, товари відвантажені та дебіторська заборгованість. Ліквідність цієї групи поточних активів залежить від своєчасності відвантаження продукції, оформлення банківських документів, тривалості платіжного документообігу в банках, від попиту на продукцію, її конкурентоспроможність, платоспроможності покупців, форм розрахунків. Значно більший термін знадобиться для перетворення виробничих запасів і незавершеного виробництва у готову продукцію, а потім у готівку, тому вони віднесені до третьої групи.

На три групи поділені і платіжні зобов'язання підприємства:

- заборгованість, строки сплати якої вже настали;
- заборгованість, яку слід погасити у найближчий час;
- довгострокова заборгованість, строки погашення якої настануть не так вже і скоро. Проаналізуємо показники ліквідності балансу ДП у 2023 році за даними таблиці 3.13.

Таблиця 3.13 – Аналіз ліквідності балансу ДП «Жовтневий держлісгосп» у 2023 році

Показник	На початок року	На кінець року	Зміни (+, –)
1 оборотні засоби, тис.грн.			
I група: Грошові кошти та короткострокові фінансові вкладення, тис.грн.	48,6	65,3	+16,7
II група: Дебіторська заборгованість, тис.грн.	574,5	401,7	–172,8
III група: Запаси та витрати, тис.грн.	606,0	863,2	+257,2
Всього оборотних засобів, тис.грн.	1229,1	1330,2	+101,1
2 короткострокові зобов'язання, тис.грн.	464,4	644,9	+180,5
3 коефіцієнт ліквідності балансу:			
абсолютний	0,105	0,101	–0,004
проміжний	1,342	0,724	–0,618
загального покриття	2,647	2,063	–0,584

Відносні величини оцінки ліквідності пов'язані з оборотними коштами та можливість оплати боргів в обумовлені строки. Так, коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) є найбільш жорстким критерієм ліквідності підприємства і показує, яку частину короткострокових зобов'язань можна за необхідності погасити негайно. Згідно розрахунку, абсолютний коефіцієнт ліквідності у ДП на початок і на кінець року становить відповідно 0,105 і 0,101, тобто є недостатнім порівняно з науково обґрунтованим обмеженням 0,2–0,35. Але на нашу думку таку ситуацію не можна характеризувати негативно, адже підприємству важливо мати вільні кошти на момент проведення відповідних платежів, а не весь час. Зниження коефіцієнту протягом року є незначним – 0,004.

Важливість оцінки проміжного коефіцієнта ліквідності полягає в тому, що цей показник характеризує певну частину поточних зобов'язань, яка може бути погашена не тільки за рахунок грошових коштів, а й за рахунок очікуваних надходжень за відвантаженою продукцією, виконані роботи.

Значення цього коефіцієнта задовольняє норматив (0,7–0,8) і навіть дещо перевищує його: на початку року на 0,534 і на кінець – 0,024. У підприємстві

відсутня прострочена або сумнівна дебіторська заборгованість, тобто її наявна сума є ліквідною. З таблиці бачимо, що з початку року вона була погашена на 172,8 тис.грн, але також відбулося збільшення зобов'язань на 180,5 тис.грн., що і привело до зниження аналізованого коефіцієнта на 0,618.

Значення коефіцієнта поточної (загальної) ліквідності повинно бути більше за одиницю, адже після оплати всіх боргів у підприємства мають залишитися оборотні активи в розмірах, необхідних для продовження безперебійної діяльності. Рівень даного коефіцієнта багато в чому залежить від форм розрахунку за відпущену продукцію, від тривалості виробничого циклу, структури запасів товарно–матеріальних цінностей.

У ДП «Жовтневий держлісгосп» цей показник має відповідне значення на початок і на кінець року 2,647 і 2,063, тобто повністю задовольняє норматив. Протягом року відбулося його зниження на 0,584. Об'єктивність показника залежить від структури та ліквідності запасів і дебіторської заборгованості. Тривалість обороту цих активів на підприємстві перевищує тривалість обороту кредиторської заборгованості, що може привести до проблем із своєчасною оплатою своїх поточних зобов'язань.

Таким чином нами було детально проаналізовано показники фінансового стану ДП, які базувалися на коефіцієнтному методі. Маємо можливість зробити висновок про задовільний фінансовий стан господарства у звітному 2023 році. Але ж слід відмітити деякий спад значення показників, порівняно з попереднім роком при збереженні темпів нарощення обсягів виробництва, тобто відмічаємо зниження ефективності використання ресурсів.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі магістерської роботи було проведено поглиблений аналіз ключових аспектів фінансової діяльності підприємства, зокрема оборотних засобів, платоспроможності, ділової активності, рентабельності, а також фінансової стійкості та ліквідності. Результати цього аналізу дозволяють зробити кілька важливих висновків.

По–перше, аналіз наявності оборотних засобів та ефективності їх використання показав, що підприємство володіє достатнім обсягом оборотних активів для забезпечення своєї поточної діяльності. Проте виявлено певні резерви для підвищення ефективності їх використання. Зокрема, звернено увагу на потребу оптимізації управління запасами та дебіторською заборгованістю, що сприятиме збільшенню оборотності активів і, відповідно, покращенню загальної фінансової стабільності підприємства.

По–друге, аналіз платоспроможності, ділової активності та рентабельності виявив, що підприємство демонструє стабільний рівень платоспроможності, що забезпечує його здатність своєчасно виконувати свої зобов'язання. Ділова активність також є на прийнятному рівні, хоча є можливості для її підвищення шляхом покращення ефективності операційної діяльності. Рентабельність підприємства свідчить про здатність отримувати прибуток, однак для її підвищення необхідно зосередитися на оптимізації витрат та покращенні управління ресурсами.

По–третє, аналіз фінансової стійкості та ліквідності показав, що підприємство загалом є фінансово стійким, однак існують деякі ризики, пов'язані з рівнем ліквідності. Виявлено, що показники короткострокової та загальної ліквідності знаходяться на допустимому рівні, проте вони потребують постійного моніторингу, особливо в умовах змінного економічного середовища. Для підвищення фінансової стійкості підприємства рекомендовано вдосконалити управління оборотними коштами та скоротити частку короткострокових зобов'язань. Таким чином, проведений у третьому розділі

аналіз дозволив виявити як сильні сторони фінансової діяльності підприємства, так і аспекти, які потребують покращення. Отримані результати мають важливе значення для подальшого формування рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності підприємства та забезпечення його фінансової стабільності в довгостроковій перспективі.

Висновки

Головна мета даної роботи – дослідити фінансову стабільність підприємства, виявити основні проблеми діяльності і дати рекомендації по поліпшенню фінансового стану.

Для здійснення цієї мети у роботі розглянуто методику аналізу фінансової стабільності.

Об'єктом дослідження виступає Державне підприємство «Жовтнєве лісове господарство».

Загальна вартість майна підприємства планомірно зростає: з 2021 по 2023 рік абсолютна зміна склала майже 3 млн..грн.

Вартість оборотних активів також зростає, що свідчить про підвищення виробничих можливостей підприємства.

Вартість необоротних активів зросла у 2,7 разів.

Збільшення вартості власного капіталу відбувається за рахунок стрімкого зростання нерозподіленого прибутку. Сталим залишається інший додатковий і статутний капітал.

Підприємство активно залучає кредити банків.

Безперечно негативним є різке зростання кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги. Причиною таких змін є використання комерційного або товарного кредитів. Вперше у діяльності мають місце поточні зобов'язання за розрахунками з одержаних авансів.

Структура активів «важка», пасиви формуються майже цілком за рахунок власного капіталу.

Структура капіталу на даному етапі є раціональною, вона цілком відповідає спеціалізації господарства та його розмірам.

Аналізуючи оборотні активи, слід звернути увагу на значне збільшення обсягу виробничих запасів. Це може свідчити про неправильну збутову політику підприємства, але ж зважаючи на вид продукції –це переважно

деревина, – таке збільшення можна визначити як комерційно продуманий крок. Позитивно можна характеризувати скорочення дебіторської заборгованості. Це свідчить про вибір підприємством надійних покупців і вивільнення коштів. Так, у 2023 році обсяг грошових коштів збільшився на 16,7 тис.грн. – це сприяє підвищенню абсолютного показника ліквідності балансу.

Таким чином структура оборотних засобів близька до оптимальної, а загальне збільшення їх обсягу відповідає темпам росту обсягів виробництва.

Робочий капітал наприкінці 2023 року зменшився. Відбулося це за рахунок непропорційності змін у вартості оборотних активів та поточних зобов'язань – темп приросту останніх значно випереджає. Дана ситуація не є бажаною для лісгоспу, оскільки вона пов'язана з додатковими обсягами фінансування на позичковій основі, тобто спостерігається приплив грошових коштів і водночас зменшення платоспроможності господарства. Також знижується коефіцієнт маневреності власного капіталу.

Власний капітал є головним джерелом формування оборотних активів в лісгоспі.

Показники, які характеризують стан оборотних коштів добрі. Зниження коефіцієнту оборотності було наслідком зростання середньорічної суми оборотних коштів.

Рентабельність оборотних засобів знижується, за рахунок перевищення темпів зростання оборотних активів над прибутком.

Стан дебіторської та кредиторської заборгованості нормальний, тільки у 2023 році спостерігається перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською.

Платоспроможність у лісгоспу висока.

Показники ділової активності та рентабельності мають негативну динаміку, тобто необхідно звернути увагу на обґрунтоване підвищення виручки, як слідство, на зростання прибутку.

Держлісгосп у 2021–2022 роках мав абсолютну фінансову стабільність і нестійкий її рівень у звітному 2023 році. Причиною цього є збільшення обсягу

запасів і зниження вартості робочого капіталу. Саме тому для фінансування запасів довелося залучати позичені кошти.

Баланс лісгоспу має нормальну ліквідність.

Таким чином нами було детально проаналізовано показники фінансового стану ДП, які базувалися на коефіцієнтному методі. Маємо можливість зробити висновок про задовільний фінансовий стан господарства у звітному 2023 році. Але ж слід відмітити деякий спад значення показників, порівняно з попереднім роком при збереженні темпів нарощення обсягів виробництва, тобто відмічаємо зниження ефективності використання ресурсів.

Список використаних джерел

- 1 Батенєва К. О. Аналіз динаміки, складу і структури активів (на прикладі ТОВ «Кернел Трейд»). / К.О. Батенєва // Матеріали X Міжнародної науково- практичної конференції «Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції» 20 травня 2022 р. Одеса 2022. – Одеса, 2022. – С. 165-167.
- 2 Біла книга: Локалізація відновлення в Україні – Режим доступу:https://era-ukraine.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/Ukraine-ERA-Reconstruction-Capacity-Report-BFO_web_ua.pdf.
- 3 Волкова Н. А. Економічний аналіз: навч. посібник. / Н.А. Волкова, Н.Е. Подвальна, К.Д. Семенова. – Одеса: ППЦ «Белка». – 2020. – 240 с.
- 4 Волкова Н.А. Аналітичні методи дослідження конкурентоздатності суб'єктів господарювання: Монографія. За ред. Волкової Н.А./ Н.А. Волкова, Р.М. Волчек, О.М. Гайдаєнко та ін. Одеса: ОНЕУ, Крим поліграф папір. 2017. – 400 с.
- 5 Гончар Л. Удосконалення механізму формування фінансової стійкості підприємств сфери гостинності / Л. Гончар, А.Беляк // Економіка та суспільство. – 2021 – №25. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-23/>
- 6 Докієнко Л.М. Концептуальні підходи до комплексної діагностики фінансової стійкості підприємства. / Л.М. Докієнко // Підприємництво та інновації. – 2020. – №14. – С. 25-31 – Режим доступу: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/14.5>.
- 7 Дуб Б.С. Особливості формування фінансової стратегії компанії з використанням матриці Франсона-Романе. / Б.С. Дуб // Молодіжний науковий вісник Української академії банківської справи НБУ, Серія: Економічні науки. Збірник наукових праці студентів, магістрів та молодих вчених. – Суми:УАБС НБУ, 2014 – №7. – 897 с. – С.275 – 283.

8 Рекова Н. Ю. Економічний аналіз : навчальний посібник для здобувачів вищої освіти / Н. Ю. Рекова, Є. О. Підгора, В. В.Ровенська, О. В. Латишева, Т. П. Гітис, І. Ю. Єрфорт, І. І. Смирнова, С. В. Касьянюк. – Краматорськ : ДДМА, 2021 – 200 с.

9 Єфремова Н.Ф. Економічний зміст фінансової стійкості підприємства та фактори впливу на її рівень [Електронний ресурс] / Н.Ф. Єфремова, О.В. Золотарьова// Інвестиції:практикатадосвід.–2011–№15.–С.46-49.–Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/15_2011/14.pdf

10 Захарова Н.Ю. Підходи до формування й оцінки фінансової стійкості підприємства. / Н.Ю. Захарова // Бізнес-інформ. – 2020. – №10. – С. 307-315

11 Костенко Ю.О. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнногостану./Ю.О.Костенко,О.Б.Короленко,М.М. Гузь // Економіка та суспільство. – 2022. – № 43. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-77>.

12 Кравченко М. О. Підходи до оцінювання фінансової стійкості інноваційно-активних підприємств / М.О. Костенко // Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут». 2022 –№ 24.– С. 2022. – Режим доступу:DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-565124.2022.14>.

13 Кулик А.В. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. / А.В. Кулик. – К.: ДП «Вид. Дім «Персонал», 2018. – 452 с.

14 Мельничук І. І. Механізм управління фінансовою стійкістю страхової компанії: теоретичний аспект / І.І. Мельничук, О.І. Ляшук // Економіка та суспільство.–2022.–№44.– Режим доступу: DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-46>.

15 Мірошнікова Т.І. Особливості аналізу фінансової стійкості підприємствана підставі системи блок-показників за умов невизначеності та динамічності кономічного середовища. / Т.І.Мірошнікова // Економіка і суспільство. – 2016. – №3. – С.439-445. – Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/journals/3_ukr/76.pdf

16 Мулик Я. І. Оцінка фінансової стійкості як інструменту управління

фінансовою безпекою молокопереробних підприємств / Я.І. Мулик // «Вісник ЖДТУ»: Економіка, управління та адміністрування.– 2015. – №2 (72). – 283–291
– Режим доступу: [https://doi.org/10.26642/jen-2015-2\(72\)-283-291](https://doi.org/10.26642/jen-2015-2(72)-283-291)

17 Микитюк В.М. Основи економічного аналізу : навч.-метод. посібник / В. М. Микитюк, Т. М. Паламарчук, О. П. Русак [та ін.]; заред. В. М. Микитюка. – Житомир: Рута, 2018. – 440 с.

18 Офіційний сайт Держкомстату України. – Режим доступу: URL:<http://www.ukrstat.gov.ua>.

19 Паршин Ю.І. Основи економічного аналізу: навч. посібник / Ю.І.Паршин, О.А. Паршина. – Дніпро: «ФОП Дробязко С.І.», 2020. – 180 с.

20 Приймак С. Діагностика фінансової стійкості підприємств в умовах посилення глобальної конкуренції/ С. Приймак, О. Волкова // Економіка та суспільство. – 2021 – № 30. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-58>

21 Рогач С.М. Економічна ефективність використання фінансових ресурсів підприємства./ С.М. Рогач // Економіка та суспільство. – 2023. – №55. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-4>.

22 Романишин В. О. Фінансова стратегія та її роль у забезпеченні стійкого розвитку підприємства / В.О. Романишин, А.О. Бернадська // Інвестиції: практика та досвід. – 2020. – № 2. – С. 54–62.

23 Семенов А. Г. Формування стратегії забезпечення фінансової стійкості промислового підприємства./А.Г.Семенов//Держава та регіони.Серія «Економіка та підприємництво».–2019.–№4.–С.119–125.

24 Статистичний збірник – Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm.

25 Чемчикаленко Р.А. Особливості оцінки та аналізу фінансової стійкості підприємства / Р.А. Чемчикаленко, О.В. Майборода, А.С. Линьова // Інфраструктура ринку. – 2019. – Випуск 32. – С.379 – 385.

26 Азаренкова Г. М. Фінанси підприємств : навч. посібник [для самост. вивч. дисципліни]. / Г. М. Азаренкова, Т. М. Журавель, Р. М. Михайленко. – 3-

тє вид., виправл. і доп. – К. : Знання-Прес, 2009. - 299 с.

27 Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О. Я. Базилінська – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.

28 Верланов О. Ю. Оцінка фінансового стану підприємств із виробництва машин і устаткування: питання методології та методики: автореф. дис. На здобуття наук.ступеня канд.екон.наук:спец.08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит»/О.Ю.Верланов.–К.,2008.– 30с.

29 Гаврисюк Я. П. Вибір методу для проведення аналізу фінансового стану / Я. П. Гаврисюк // Дослідження та оптимізація економічних процесів «Оптимум–2013» : тр. 9-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 3-5 грудня 2013 р. – Харків : НТУ «ХПІ», 2013. – С. 16–17.

30 Гайдар С.М. Коефіцієнтний підхід до оцінки фінансової стійкості підприємств торгівлі//Торгівля і ринок:зб.наук.праць.-2019.

31 Грицюк М. Розробка системи показників для оцінки фінансово економічної стійкості підприємств: Матеріали І Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції 20–22 січня 2010 року. URL: <http://udau.edu.ua/library.php?pid=1033>.

32 Докієнко Л.М. Удосконалення процесу управління фінансовою стійкістю підприємств промисловості як необхідна передумова підвищення їх конкурентоздатності // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Зб. наук. праць. – 2014. –Вип. 4 (28). – С. 76-90.

33 Заюкова М. С. Теорія фінансової стійкості підприємства: Монографія / М. С. Заюкова, О. В. Мороз, О. О. Мороз, Т. М. Кравченко, І. М. Кулік, Л. В. Мосійчук, І. Б. Паламар. – Вінниця: УНІВЕРСУМ – Вінниця, 2004. – 155 с.

34 Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.] / К. В. Ізмайлова. – К.: МАУП, 2000. – 148с.

35 Квасницька Р. С. Етапність проведення діагностики кризового стану та ймовірності банкрутства підприємства // Вісник Хмельницького

національного університету. – 2011. – №2. – С. 130–135.

36 Кизим М.О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: Монографія / Кизим М.О., Забродський В.А., Зінченко В.А., Копчак Ю.С. – Х.: Вид. дім «ІНЖЕК», 2013. – 144 с

37 Кнейслер О.В. Фінансове адміністрування і менеджмент у системі управління фінансами суб'єктів господарювання // Наукові записки національного університету «Острозька академія». – 2013. – Вип. 24. – С.169-173.

38 Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. і доп. / М. Я. Коробов. – К.: Т- во «Знання», КОО, 2002. – 294 с.

39 Костецький В. Сутнісно-теоретичні підходи до визначення фінансового забезпечення діяльності підприємства// Галицький економічний вісник. – 2018. – №4(29). – С. 135-145.

40 Кривицька О. Р. Планування прибутку підприємства при визначенні стратегії його розвитку / О. Р. Кривицька // Фінанси України, 2005, N № 3. – С. 138–146

41 Лазоренко В. В. Оцінка фінансової стійкості підприємства сфери послуг методом оцінки коефіцієнтів / В. В. Лазоренко // Причорноморські економічні студії. – 2018. – № 29.

42 Лазоренко В. В. Інформаційні технології оцінки фінансової стійкості підприємства / В. В. Лазоренко // Економічний аналіз. – 2017. –Том. 27. - № 2 – С. 156–161.

43 Ліготенко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретикометодологічні засади та практичний інструментарій: Монографія / Л.О. Ліготенко. – К.: Київськ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – 580 с.

44 Мамонтова Н.А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення: Автореф. дис.канд. екон. наук / Ін-т.

45 Матейко С. В. Класифікація факторів впливу на фінансово-економічний стан підприємств // Держава та регіони. Серія: Економіка та

підприємництво. – 2014. – № 3. – С. 133-137.

46 Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджені Наказом Міністерства економіки України №14 від 19.01.2006 р. URL: <http://me.kmu.gov.ua>.

47 Муза И.М. Проблеми розвитку фінансової стійкості підприємства в сучасній економіці. URL: <http://www.rusnauka.com>.

48 Офіційний сайт ПАТ «Яготинський маслозавод». URL: <https://milkalliance.com.ua/company/enterprises/yagotinskij-maslozavod>.

49 Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз: Навч.-метод. посібник для самост. вивч.дисц. – К.:КНЕУ, 2002.–388 с.

50 Півень А. І. Фактори кризового стану підприємств машинобудівної галузі / Півень А. І. // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2009. – №4 (8). – С. 85

51 Прісняков В.Ф. Порівняння фінансово-економічної стійкості ринкової і планової економіки // Фінанси України. –2016. – № 10. – С. 49-54.

52 Рахнянська О. П. Економічна стійкість підприємства. – Національний авіаційний університет, м. Київ. URL: http://www.nbuuv.gov.ua/ejournals/SIEE/2009_2/Rahnanska_209.htm.

53 Соколова Е. О. Питання оцінки фінансово економічної стійкості при обранні фінансової стратегії суб'єктів господарювання залізничного транспорту // Збірник наукових праць Державного економіко- технологічного університету транспорту. —2013.—Вип.25. —С.131—135.

54 Солотва В. Сутність платоспроможності підприємства / В. Солотва // Фінанси України. - 2010. - №1. - С.116–120

55 Стефанів І.Ф. Часовий аспект у процесі управління фінансовим станом підприємства // Економічний аналіз. - 2014. – Вип. 13. – С.116-119.

56 Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: монографія / О.С. Філімоненко. — К.: МАУП, 2004. — С. 328.

57 Фінансовий менеджмент Г. Г. Кірейцев, Житомир: ЖІТІ, 2001. – 440 с.

58 Хотомлянський О.Л. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства / О. Л. Хотомлянський , П. А. Знахуренко // Фінанси України. - 2007. - № 1. - С. 111-117.

59 Цал-Цалко Ю. С. Статистичний аналіз фінансової звітності: теорія, практика та інтерпретація : монографія / Ю. С. Цал-Цалко; Державний комітет статистики України; Державна академія статистики, обліку і аудиту; Житомирський державний технологічний університет.– Житомир, 2004.–505 с.

60 Шаблиста Л. М. Фінансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки // Економіка і прогнозування. – 2016. – №2. – С. 46–57.

61 lpha C. Chiang. Fundamental methods of mathematical economics/Alpha C. Chiang. - McGraw-Hill, New York, 1990. – 303 p.

62 Altman E. I. Further Empirical Investingation of the Bunkruptcy CostQuestion/AltmanE.I.//JournalofFinance,1984.–September.PP.1067-1089.

63 Grinyer,P.H.The Secretsof Unleasing Corporate Potential/ Grinyer, P.H., Mayes, D. G. and McKiernan, P. Sharpbenders. - Basil Blackwell,Oxford, 1988.

АКТ

перевірки кваліфікаційної роботи магістра на наявність ознак
академічного плагіату

Відповідно до даних сервісу Strikeplagiarism кваліфікаційна робота «Оцінювання та управління фінансовою стабільністю підприємства», автора: Гончарова І.Ю. містить 35,37 % запозичень. Ознаки академічного плагіату – відсутні.

Перевірку виконала доцент кафедри «Фінанси, облік і аудит» Вікторія Орлова

10.12.2024 р.